

1983/84:21

Torsdagen den 10 november

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Föredrogs och hänvisades

- Proposition 1983/84:25 bil. 1 till justitieutskottet
bil. 2 punkt 4 till bostadsutskottet
i övrigt till försvarsutskottet
bil. 3 till trafikutskottet
bil. 4 till näringsutskottet
bil. 5 punkterna 1–4 till kulturutskottet
punkterna 5–7 till utbildningsutskottet
punkt 8 till socialförsäkringsutskottet
bil. 6 till jordbruksutskottet
bil. 7 till arbetsmarknadsutskottet
bil. 8 till bostadsutskottet
bil. 9 till näringsutskottet
propositionen i övrigt till finansutskottet

2 § Vid remiss av proposition om löntagarfonder

Föredrogs proposition 1983/84:50 om löntagarfonder.

Anf. 1 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Förslaget om kollektiva löntagarfonder, fackföreningsfonder, som nu skall behandlas av Sveriges riksdag, saknar folkligt stöd. Ingen fråga i svensk efterkrigshistoria har väckt så mycket motstånd hos så många som socialdemokraternas förslag att överföra makten över företagen till de fackliga organisationerna.

För drygt en månad sedan, den 4 oktober, samlades här utanför 75 000 personer – företagare, anställda, unga och gamla. De vädjade till riksdag och regering att stoppa fonderna: Ge inte facket mer makt, låt i stället de vanliga människorna i Sverige få mer att säga till om! Om någon demonstration haft

Torsdagen den
10 november 1983

*Vid remiss av pro-
position om lön-
tagarfonder*

folklig förankring var det denna, den 4 oktober 1983.

Motståndet mot fonderna har manifesterats i samhällsdebatten. I tio år har motståndet varat, och det har vuxit. I tio år har oron över dessa fonder undergrävt framtidstro och investeringsvilja i svenskt näringsliv. I tio år, herr talman, har misstron ökat hos den vanlige medborgaren mot en samhällsutveckling som ger de stora kollektiven alltmer makt och inflytande och de små människorna allt svagare ställning.

Ändå har socialdemokraterna valt att lägga fram förslaget om kollektiva löntagarfonder, fackföreningsfonder, på riksdagens bord. Den representativa demokratin drivs nu dithän att en genomgripande förändring av vårt samhälle sker i strid med folkets vilja.

Demokrati är en krävande styrelseform. Den ställer krav på upplysning och ansvar hos väljarna, men framför allt hos deras företrädare.

Det är ett farligt spel socialdemokraterna driver när de av hänsyn endast till det egna partiet och till den mäktiga Landsorganisationen genomför dessa fonder.

Ni har naturligtvis mandat för det. Ni har folkligt mandat och riksdagsmajoritet, och ni står i er fulla rätt att göra det. Men jag tror ni bör veta att många som stödde er i 1982 års val gjorde det *trots* förslaget om kollektiva löntagarfonder. De trodde på löften, inte minst Kjell-Olof Feldts löften, att utan brett samförstånd blir det självfallet inget förslag. I dag vet de bättre, och i dag vet också vi bättre.

Den nya socialdemokratin har inte ambitionen att bygga ett folkhem utan att bygga ett elfenbenstorn åt folkrörelserna. Landsorganisationens makt-språk har vägt tyngre än folkviljan, kan vi se i dag, och det har den gjort i många frågor.

Nu erläggs räntan på alla de miljontals kronor som fackförbunden och LO på alla nivåer betalat till det socialdemokratiska partiet. Den redan mäktige skall bli ännu mäktigare. Facket – inte folket – har fått råda.

Lagrådet har riktat kritik mot beredningen av det här förslaget. Det är en berättigad kritik. Med anledning av lagrådets kritik är det av särskild betydelse att fondförslaget och beredningen av detta granskas av konstitutionsutskottet. Beredningskravet är inskrivet i Sveriges grundlag. Det är allvarligt att regeringen i ännu en fråga agerar på ett sätt som möjligen står i överensstämmelse med grundlagens bokstav men inte med dess anda.

Regeringen har aldrig tänkt ta hänsyn till någon remisskritik. Det har t. o. m. gått så långt att regeringen i propositionen inte ens redovisar den starka opinion som finns mot förslaget. Det är bara en remissinstans som har velat ha dessa fonder – Landsorganisationen.

16 remissinstanser har varit kategoriska motståndare. Resten har avstått. Klarare kan det inte visas att de kollektiva löntagarfonderna är ett beställningsarbete från LO – en beställning, herr talman, färdig att effektueras av den socialdemokratiska riksdagsgruppen per den 1 januari 1984.

Tids nog får vi här i kammaren diskutera förslaget i sak.

Under de tio år fondebatten pågått har vårt parti konsekvent motsatt sig alla förslag att överföra ägarinflytandet i svenskt näringsliv i fackets händer.

De tekniska lösningarna har varierat, argumenten har skiftat, men slutmålet har alltid varit detsamma: att facket skall ges avgörande makt och inflytande över svenskt näringsliv.

Vi motsätter oss också det förslag som nu presenteras.

Regeringens förslag om löntagarfonder möter motstånd från en enad borgerlighet. Endast med hjälp av kommunistpartiet kan därför förslaget om ett fackföreningsövertagande av näringslivet bli verklighet. Regeringen kan med säkerhet påräkna detta kommunistiska stöd.

De som oroas i dag gör det av omsorg om Sverige och vårt öppna samhälle. De vill inte göra Sverige socialistiskt. De vill tvärtom göra vårt land friare och mindre socialistiskt, medborgarna mindre kontrollerade och mer självständiga. I den strävan kan de räkna med ett kompromisslöst stöd från vårt parti. Och får vi, herr talman, en ny riksdagsmajoritet 1985, kommer avskaffandet av de kollektiva löntagarfonderna att stå först på dagordningen för denna nya riksdagsmajoritet.

Anf. 2 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! Regeringens förslag om införande av kollektiva löntagarfonder är säreget och unikt i svenskt politiskt liv. Av rent dogmatiska skäl har den socialdemokratiska regeringen valt att utnyttja den nyvunna socialistiska majoriteten här i riksdagen till att försöka driva igenom långtgående förändringar i det ekonomiska systemet. Särskilt tillsammans med företeelser som kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet och socialdemokraternas totala följsamhet till LO i de aktuella skattefrågorna kommer ett genomförande av kollektiva löntagarfonder att påtagligt förändra det ekonomiska systemet i centralistisk, kollektivistisk och socialistisk riktning.

Det finns säkert i dag också bland socialdemokrater en växande insikt om att löntagarfonder inte kan bidra vare sig till någon demokratisering av näringslivet eller till ekonomiska framsteg. Man löser inga demokratiska problem genom att ersätta en form av maktkoncentration med en annan. Dessutom har det system som vi har i Sverige gett oss svenskar den nära nog högsta levnadsstandarden i världen.

Detta har fått regeringen att retirera från ståndpunkt till ståndpunkt när det gäller fondernas konkreta utformning. Men själva grundtanken, att införa en starkare central styrning av näringsliv och investeringar under fackligt bestämmande, har regeringen aldrig släppt. Maktambitionerna hos de stora kollektivens företrädare har sällan varit så tydliga som i de senaste årens löntagarfondsdebatt.

Det regeringsförslag som nu har lagts fram saknar därmed helt naturligt förankring i folkopinionen. Inte minst den senaste tidens breda protesterörelser visar att det finns en stark rörelse i Sverige mot kollektiva löntagarfonder. Det finns ingen motsvarande rörelse för fonder.

Förslaget möter inte ens något positivt gensvar i de egna partileden. Upprepade undersökningar och uttalanden visar klart att en stor och växande grupp socialdemokrater tar direkt avstånd från regeringens förslag.

Därmed har fondförslaget mer än något annat lett till politisk splittring och

Vid remiss av proposition om löntagarfonder

blockering. Och det har inträffat i en tid, när det mest av allt hade behövts samling och vilja till samförstånd. Rekordhög arbetslöshet, inflation, stagnation i den industriella utvecklingen och jättelika budgetunderskott kan bara klaras med gemensamma tag.

Men under trycket av de mest maktthungriga och militanta rösterna i de egna leden har den socialdemokratiska regeringen valt att sätta löntagarfonderna före en effektiv kamp mot arbetslösheten, medveten inflationsbekämpning, samarbete och samförstånd.

Från centerns sida gjorde vi redan på ett tidigt stadium klart, att vi aldrig skulle kunna medverka till att förändra det ekonomiska systemets grundvalar i centralistisk och socialistisk riktning. Vi vill i stället bevara och framför allt förstärka dess decentralistiska karaktär. Jag kan t. ex. hänvisa till mitt riksstämotal i Ystad 1976.

Däremot har vi självfallet under de många åren med utredningar om olika sätt att underlätta kapitalanskaffningen till näringslivet m. m. ställt upp till konstruktiva diskussioner om hur det skulle kunna utformas. Centern har i regeringsställning medverkat till att underlätta för fler att bli delaktiga i produktionskapitalet, både genom stimulanser till aktiesparande och genom att göra det lättare att starta och driva egna företag.

Det är, herr talman, de för löntagarfondsfrågan unika omständigheterna som har fått oss i centern att i likhet med de övriga icke-socialistiska partierna säga ett bestämt nej till regeringens förslag redan innan det har hunnit komma under riksdagens prövning.

Det är också dessa unika omständigheter som fått oss att klart deklarerat vår avsikt att fortsätta att bilda opinion mot fondsystemet, om detta skulle drivas igenom av socialdemokrater och kommunister. Leder 1985 års val till ändrade majoritetsförhållanden här i riksdagen, kommer vi att medverka till en omedelbar avveckling av det system som nu föreslås bli infört.

Samtidigt kommer vi i centern att i stället satsa på ytterligare decentralisering och maktspridning – i näringslivet lika väl som på andra håll i samhället. Vi kommer att satsa på en politik som är ägnad att ena och inte splittra nationen. Vi kommer att satsa på reformer som verkligen ger människor arbete, bättre levnadsvillkor och mer att säga till om.

Anf. 3 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen har under detta sitt första år slagit rekord i brutna vallöften: arbetslöshet, pensioner, budgetunderskott, bostadsbyggande, skattereform, bistånd. Avståndet mellan vallöften och verklighet har aldrig varit större.

Den utsträckta handens politik, som regeringen Palme har talat så mycket om, har i själva verket visat sig vara ren konfrontationspolitik. Den proposition om införande av kollektiva löntagarfonder som regeringen i dag har lämnat till riksdagen är ytterligare ett tecken på detta. Här är det fråga om ett stort svek mot medborgarna. Om man bortser från socialdemokratiska och fackliga funktionärer, finns det ett kompakt motstånd mot kollektiva löntagarfonder. Ingen har lyckats förklara vad de skall vara bra för. Det är

anmärkningsvärt att socialdemokraterna mot en bred folkvilja med kommunisternas hjälp skall trumfa igenom de kollektiva fonderna.

Mest allvarligt är att införandet av kollektiva löntagarfonder innebär ett hot mot marknadsekonomin. Sverige behöver inte socialism, utan en fungerande marknadsekonomi.

Herr talman! Det verkar sannolikt att riksdagens socialistiska majoritet – socialdemokrater och kommunister – tillsammans kommer att rösta igenom införandet av de kollektiva löntagarfonderna. Folkpartiet kommer aldrig att acceptera dem. De borgerliga partierna kommer nu att tillsätta en arbetsgrupp som skall utarbeta en modell för fondernas avskaffande. Så snart riksdagen får en icke-socialistisk majoritet kommer de kollektiva löntagarfonderna att avskaffas.

Anf. 4 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Det fondförslag som regeringen lagt på riksdagens bord är inte ett förslag om inrättande av löntagarfonder. Det är inga löntagarfonder om man jämför med de radikala idéer som låg till grund för det förslag Rudolf Meidner utarbetade på LO:s uppdrag och som handlade om att maktkoncentrationen inom näringslivet skulle angripas och brytas och att löntagarnas demokratiska inflytande över jobben och investeringarna skulle stärkas. Av dessa tankegångar finns inte mycket kvar i dagens förslag.

Regeringens förslag innebär en utvidgning av ATP-reformen, och som sådant kan det vara befogat, men det är inget löntagarfondsförslag.

Detta kunde regeringen enligt min mening kosta på sig att öppet erkänna.

Meidners förslag väckte viss entusiasm inom arbetarrörelsen. "Nu tar vi över", skrev LO-tidningen med rödfärg på förstasidan. Dagens förslag har mottagits med kritik och besvikelse och utan någon som helst entusiasm.

Regeringen har således själv avhänt sig ett aktivt stöd bland löntagarna, ett stöd som kunde behövas i dessa dagar med en aggressiv kampanj från högerkrafterna och med en skärpt maktkoncentration i det privata näringslivet.

I SKF, med 47 000 anställda, har tre personer 74 % av rösterna på bolagsstämman. I Werthéns Electrolux, med 100 000 anställda, har tre personer 91 % av rösterna. I Saab, med 40 000 anställda, har sex personer 58 % av rösterna. I Nicolins ASEA, med 55 000 anställda, har sex personer 58 % av rösterna. I Gyllenhammars Volvo, med 75 000 anställda, har nio personer 64 % av rösterna på bolagsstämman.

I dessa företag, med 400 000 anställda, har 30 personer majoritet på bolagsstämman och makten över jobben. Regeringens fondförslag ändrar inte på detta odemokratiska fåtalsvälde – det är uppenbarligen inte ens avsikten med förslaget. Den uppgiften väntar fortfarande på sin lösning, och vi frågar: När tänker regeringen ta itu med detta?

Mot denna bakgrund är det svårt att förstå näringslivets och de borgerliga partiernas högljudda skri om fondsocialism och varför de ägnar sådan möda åt och satsar så många miljoner på att bekämpa detta fondförslag. Ni kan inte acceptera ens detta urvattnade och otillräckliga förslag. Ni försvarar intensivt

Torsdagen den
10 november 1983

*Vid remiss av pro-
position om lön-
tagarfonder*

storfinansens oinskränkta makt, och intensivt motsätter ni er löntagarnas demokratiska inflytande över produktionen. Å andra sidan är detta inte överraskande, eftersom ni aldrig har stått på barrikaderna i kampen för demokrati och löntagarinflytande.

Vi anser att regeringen hukar sig inför högerkrafternas kampanjer och hatfyllda paroller mot arbetarrörelsens socialistiska värderingar. Låt mig öppet säga: Vårt parti skäms inte för socialismen. Vi förklarar öppet att vi vill bryta maktkoncentrationen inom näringslivet. Vi vill bryta löntagarnas maktlöshet inför såväl storfinans som myndigheters maktutövning. Därför har vi utarbetat ett förslag om inrättande av samhällsfonder, som skall vara insatta i en socialistisk strategi tillsammans med andra demokratiska reformer, där målet är en socialistisk omvandling av vårt land. Detta sticker vi inte under stol med.

Storfinansens makt och ägande, den kapitalistiska marknadshushållningen, menar vi måste angripas och ersättas med en demokratiskt planerad ekonomi och produktion för social nytta. Det är nödvändigt för att demokratisera Sverige, ge löntagarna och samhället makt, bryta krisen och skapa de nya arbetstillfällena vi behöver för att kunna arbeta oss ur krisen.

Vi menar att samhällsfonder enligt vårt förslag skall vara självständiga redskap för de arbetandes demokratiska strävanden och kamp. De skall stärka löntagarnas makt för nya arbeten och demokratiskt inflytande över sina egna arbetsplatser.

Vad har man då från borgerligt håll att erbjuda löntagarna? Man säger sig bekämpa fackets inflytande, men vad man i verkligheten gör är att man envetet försvarar en handfull finansfamiljers exklusiva rätt att äga företagen och bestämma över de anställda.

De borgerliga erbjuder löntagarna att köpa aktier och inflytande. Men vilket inflytande har t. ex. de 178 000 aktieägarna i Volvo? Det är ju ändå nio personer på bolagsstämman som här 64 % av rösterna. Sanningen är ju den att de 178 000 aktieägarna i Volvo har lika litet inflytande som de anställda.

I själva verket är det ju så att många små aktieägare underlättar för de stora aktieägarna att skaffa sig kontroll över ett företag på en bolagsstämman. Detta är således bara ett annat sätt för näringslivet och de borgerliga partierna att försvara kapitalägarnas makt över löntagarna.

Herr talman! Vårt parti är för fonder enligt den modell som vi har skisserat.

Vi kommer att sakligt pröva regeringens förslag, och vi kommer att lägga fram egna förslag i syfte att förbättra det.

Vi kommer också, vilket kanske är ännu viktigare, att bemöta den borgerliga vulgärpropagandan och medverka till att avslöja deras försvar för storfinansens intressen och motstånd mot en demokratisering av makten och ägandet i det här landet.

Anf. 5 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Vi har i ett halvt årtionde levt i ett Sverige i ekonomisk kris med ständigt växande arbetslöshet, med växande skulder och tilltagande

Vid remiss av proposition om löntagarfonder

utlandsberoende och med ökande sociala klyftor och motsättningar. Nu har vi närmat oss en punkt där vi kan se en ljusning i situationen. Produktionen växer igen, sysselsättningen börjar förbättras. Våra underskott minskar. I vardagsarbetet ute i näringslivet, i företag och på arbetsplatser, fjärran från det politiska stridslarmet, gryr en framtidstro. Om det då finns några hot mot den ekonomiska krisens lösning i dag, varifrån kommer de?

Här tycker jag att herrar Adelson, Fälldin och Wikström borde lyssna till vad som sägs ute bland vanligt folk i dag i Sverige. Man ser de stora vinster som har uppstått och fortsätter att uppstå i näringslivet. Man ser den enorma förmögenhetsökning som under 1970-talet har inträffat hos ett fåtal människor i Sverige. Men man ser dessutom hur stora delar av dessa förmögenheter har använts för spekulation och s. k. klipp. Och man får – låt vara på avstånd och genom ridåer av olika slags hemlighållanden – en uppfattning om maktkamperna, hur den personliga aggressiviteten och motsättningar mellan enskilda kapitalägare styr för tusentals människor avgörande beslut: köp av företag, försäljning av företag och flöden av kapital runt om i vårt land.

Det här har lett till oro, en oro som faktiskt kanske finns hos ännu fler än de som marscherade i Stockholm den 4 oktober. Det är en oro för att detta skall leda till att den ljusning som nu gryr skall förbytas i nytt mörker, att hela den återhämtning och förbättring som håller på att ske skall slås sönder, därför att vi inte klarar de motsättningar som olikheterna, maktkamperna och de sociala svårigheterna skapar. Det är dessa värden som hotas, om maktkoncentrationen och missbruket av makt får fortsätta.

Om allt detta hade herrarna Adelson, Fälldin och Wikström ingenting alls att säga. Framför allt ville de i denna fråga undvika debatt på den centrala punkten – om det som för ett folkvalt parlament borde vara den centrala punkten.

Om vi säger oss eftersträva någonting av demokrati i vårt ekonomiska liv, så borde det problem som engagerar oss i dag vara den dolda, okontrollerade maktutövningen. För att ta ett exempel! Det finns många anställda som under de senaste åren upplevt att deras enda kontakt med maktspelet är att de i tidningarna kan läsa vem som för dagen äger företaget, deras arbetsplats och dem själva.

I en demokrati har vi ju som vägledande princip – för att definiera själva kärnan i demokratin – att ingen makt skall kunna utövas utan åtminstone någon form av kontroll från dem som utsätts för maktutövningen. Det är helt omöjligt att påstå att det finns någonting sådant som dominerande princip i det näringsliv som i dag finns i Sverige.

Vi har av detta dragit en slutsats som ingalunda är ny men som genom år av utredningar och arbete fört fram till ett konkret förslag, nämligen att till detta behövs en motvikt i form av ett inslag av demokratiskt ägande och någon andel i vinsterna för landets löntagare.

Herr talman! Vi för fram det förslaget nu och vill underställa det riksdagens prövning, också av det skälet att vi anser att Sverige och svensk ekonomi befinner sig i ett mycket kritiskt skede. Vi har som ett av få industriländer bestämt oss för att försöka återställa den fulla sysselsättningen, samtidigt som

Torsdagen den
10 november 1983

*Vid remiss av pro-
position om lön-
tagarfonder*

vi skapar stabilitet och jämvikt i vår ekonomi. Det finns dussintals industriländer som har gett upp den kombinationen för länge sedan och som sagt att stabilitet och jämvikt förutsätter en ständigt växande arbetslöshet.

Vår slutsats om möjligheterna att uppnå detta mål – som förvisso är ambitiösare än de flesta regeringar och parlament i dag vågar ställa upp – är följande. Det krävs att vi skapar instrument och metoder för att minska de spänningar och sociala motsättningar som uppstår i skeden då vinsterna skall tillåtas att stiga, då vi skall satsa på produktion och utveckling, samtidigt som stora löntagargrupper måste avstå från realinkomstökningar.

Vi har också en principiell, mera långsiktig avsikt, nämligen att ersätta det dolda maktspelet och bristen på insyn med mera öppenhet i redovisningen. Vad ni än kallar det förslag till löntagarfonder som vi lagt fram, kan ni aldrig komma ifrån att vad dessa fonder kommer att syssla med kommer att vara utsatt för mycket mera av öppen insyn, av demokratisk debatt och kontroll än någon annan ägarform i vårt land. Jag tycker att de senaste dagarnas handlingar också ger besked om vad den demokratiska insynen innebär.

Den borgerliga oppositionen vill egentligen inte ha någon parlamentarisk prövning av förslaget till löntagarfonder. Den vill att avgörandet i stället för att träffas här i denna kammare skall träffas med hänsyn till gallupundersökningar och antalet demonstranter på Stockholms gator. Jag anser, herr talman, att förslaget om löntagarfonder skall underställas riksdagens prövning. Vi anser att det bör föras ut i praktisk tillämpning. Sedan är det faktiskt svenska folket, väljarna, som i valet 1985 och kommande val har att avgöra vem som i debatten, som den har förts fram till nu, har gett den riktiga beskrivningen av vad förslaget innehåller och hur fonderna kommer att fungera.

Anf. 6 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Det blir tillfälle att senare diskutera frågan i sak, men Kjell-Olof Feldts inlägg föranleder några kommentarer. Jag förstod icke vad Kjell-Olof Feldt menade när han sade att de senaste dagarnas handlingar har visat vad insyn innebär. Det kanske jag kan få förklarat.

Kjell-Olof Feldt säger att herrarna Adelson, Fällin och Wikström bör lyssna till vad vanligt folk säger. Ja, när jag lyssnar finner jag att vanligt folk i ökad utsträckning stöder herrarna Adelson, Fällin och Wikström, mycket beroende på att ni driver denna fondfråga emot folkviljan. Kjell-Olof Feldt talar egentligen inte om fonderna. Han talar om ekonomisk politik och mycket annat, men inte om själva fondfrågan. Han talar om brist på insyn. Ja, vilken insyn har vi i dag i de fackliga organisationernas maktutövning, exempelvis beträffande BPA och dess styrelse? Vilken insyn får vi när dessa organisationer blir större och större?

Lars Werner framställde detta som om det inte vore någonting. Jag kan trösta Lars Werner, som uppenbarligen inte läst förslaget, att dessa fonder redan om tre år blir den största ägaren i det svenska näringslivet. Enligt förslaget skulle de år 1990 ha ungefär 20 miljarder i dagens penningvärde, vilket är tio gånger så mycket som hela Wallenberggruppen! Så nog är det

verkligen fråga om ett maktövertagande i ordets egentliga bemärkelse.

Vi får tillfälle att debattera förslaget senare. Jag vill ge Kjell-Olof Feldt obetingat rätt i ett avseende, nämligen att i 1985 års val får svenska folket ta ställning.

Jag vill påminna Kjell-Olof Feldt om ett brev som i 1982 års valrörelse sändes ut till varenda företagare i Sverige. Det var undertecknat av en herre vid namn Kjell-Olof Feldt. Där stod det: "Det viktigaste är att breda lösningar är ett uttalat villkor utan vilka inget fondförslag skall genomföras."

I dag sitter Kjell-Olof Feldt i en debatt i Sveriges riksdag och har lagt fram ett fondförslag som med expressfart skall drivas igenom i riksdagen, så snabbt att det är tveksamt om ens utskotten får en möjlighet att ordentligt penetrera denna viktiga fråga, så snabbt att man inte ens hinner invänta remissvar – de hade inte ens hunnit komma innan regeringen lämnade förslaget till lagrådet.

I 1982 års valrörelse skrev Kjell-Olof Feldt: "Det viktigaste är att breda lösningar är ett uttalat villkor utan vilka inget fondförslag skall genomföras." Kjell-Olof Feldt skrev dessa ord till företagarna före valet.

Minns de orden, och svara gärna i sak på vad finansministern då menade – om han är mäktig att göra detta!

Anf. 7 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! Finansministern ägnade tid i sitt anförande nyss åt att redovisa de problem som regering och opposition står inför. Jag har många gånger tidigare sagt att det är svärbemästrade problem – det råder ingen tvekan om det.

Men det intressanta var att Kjell-Olof Feldt i bara ett enda avseende redovisade vad slags förtjänster eller fördelar som skulle vara att vinna om man införde kollektiva löntagarfonder. Det var en svepande formulering om ett demokratiskt ägande och ett allmänt påstående om att om man nu finge i gång dessa kollektiva fonder, skulle vi få mer av öppenhet och process som skulle ha en positiv inverkan.

Men om man försöker tänka igenom det hela är det svårt att hitta exempel på att statligt eller fackligt engagemang och ägaransvar i näringslivet, när det har förekommit, skulle ha lett till ökad effektivitet och större framgång i det internationella klimat i vilket svenskt näringsliv har att verka.

Det är inte minst mot den här bakgrunden vi har anledning att direkt säga nej. Detta är ingen lösning på ett demokratiskt problem. Om man, Kjell-Olof Feldt, vill främja ett demokratiskt ägande av produktionskapitalet, då skall man väl se till att människorna får möjlighet att individuellt och personligen bli delaktiga i detta ägande. Men det finns ju inte ett spår av individuellt eller personligt ägande i det förslag som ni lägger fram, utan det bygger på en kollektivistisk lösning.

Det är t.o.m. så att det som utlovades i valrörelsen – att det skulle bli allmänna val till fondstyrelserna – det har ni inte heller infriat. Alla de som skall avstå pengar har alltså inte ens inflytande över de här styrelsernas utformning. Och att i varje fall detta skulle införas lovades väl i presskonfe-

Torsdagen den
10 november 1983

*Vid remiss av pro-
position om lön-
tagarfonder*

rens från Olof Palmes sida. Får jag dra den slutsatsen att det är just för att komma ifrån att den här frågan skulle få grundlagskaraktär som ni inte har tagit med denna del i ert förslag?

Till sist: Vi löser varken de demokratiska eller de ekonomiska problem som finns i dag genom att bygga upp kollektivistiska och socialistiska lösningar. Jag vidhåller att man ingenstans i världen, där man har provat de systemen, kan peka på så goda resultat som vi har nått här i Sverige med vår blandekonomi, som har sina sociala och miljömässiga begränsningar. Det är denna ekonomi som vi skall slå vakt om. Det är denna ekonomi som vi skall sträva efter att decentralisera ytterligare.

Anf. 8 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Finansministern talade mycket om makt. Det är naturligt eftersom fondförslaget ju till sist handlar om just makt. "Med fonderna tar vi över", utropade som bekant LO-tidningen. Men de kollektiva löntagarfonderna ger ingen makt åt de många människorna och de många anställda. Det blir bara fackliga ombudsmän och en handfull politiker som får makt. Det tycker vi i folkpartiet är fel. Och inte bara vi, herr talman, utan allt fler socialdemokrater också.

Stödet för fonderna blir av opinionssiffrorna att döma mindre och mindre allt eftersom människor får klart för sig vad fonderna egentligen handlar om.

Vi vill självfallet inte att förslaget skall undantas från parlamentarisk prövning. Vi säger ju nej till förslaget. Det är alltså inte fråga om ett svek mot de borgerliga partierna, utan det är fråga om ett svek mot de många medborgarna, särskilt mot dem som minns vad som också under valrörelsen sades om vikten av att få en bred uppslutning bakom ett förslag om löntagarfonder.

Anf. 9 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Den här debatten om fonder som förts under ett antal år har naturligtvis i positiv mening medverkat till att frågan om ägande och makt i det privata näringslivet har aktualiserats på ett helt annat sätt än tidigare. Som jag sade tidigare menar vi att de olika socialdemokratiska löntagarfonsförslagen stegvis har urvattnats på radikalt innehåll.

De har rätt som mot Meidners förslag invände att hans förslag hade allvarliga brister, bl. a. i det avseendet att det inte tillräckligt beaktade fackföreningarnas och de anställdas självständighet gentemot kapitalägarna, den s. k. dubbelrollen. Men det fanns ändå som huvudmotiv en önskan att motverka maktkoncentrationen. Vi menar att det huvudmotivet successivt har tonats ned för att lämna plats för andra motiv.

Den senaste socialdemokratiska partikongressen angav fem olika motiv för löntagarfonderna. De kan sammanfattas på följande sätt: att bedriva solidarisk lönepolitik, att hålla tillbaka lönekraven, att förbättra kapitalbildningen för det privata näringslivet, att bidra till en jämnare förmögenhetsfördelning samt att stärka löntagarinflytandet och ATP-systemet.

Men efter sju år av sänkta reallöner för majoriteten av löntagarna, vilket för många är mycket kännbart, förbättras ju inte levnadsvillkoren av det

förslag som vi diskuterar i dag. Fonder skulle kunna ge löntagarna en kollektivförmögenhet, men räknas de av från lönerna bidrar de i stället till en snedare förmögenhetsfördelning.

Sedan sade Adelsonh att Werner inte har läst löntagarfondsförslaget. Nu är det faktiskt så, Ulf Adelsonh, att jag fortfarande är tjänstledig och någorlunda aktiv inom min fackliga organisation på olika sätt. Men det var längesedan Adelsonh lämnade det fackliga arbetet. Jag har förmodligen under årens lopp läst fler löntagarfondsförslag än han har gjort.

Adelsonh säger att de här fonderna inom tio år kommer att få tio gånger så mycket makt som de nuvarande kapitalägarna har. I av Wallenbergfamiljen behärskade företag finns i dag ca 500 000 anställda. Menar verkligen Ulf Adelsonh att fondförslaget kommer att innebära att fonderna kommer att behärska 5 miljoner anställda i fortsättningen?

Jag menar att det här är en del av den vulgärpropaganda som ni bedriver. Detta är förmodligen en del av Jan Wachtmeisters s. k. tarvliga argument – för att låna ett uttryck ur fondmotståndarnas vokabulär. Det visar hur tomhända ni står i sakfrågan när det gäller att bryta koncentrationen av makt till ett fåtal händer. Ert huvudargument är egentligen att det är ett hot mot vår demokrati om löntagarna får ett vidgat inflytande. Enligt ert resonemang är demokrati liktydigt med fåtalets makt över flertalet – och själva kärnan i er uppfattning om demokratin tycks vara att kapitalägarna skall ha makt och löntagarna skall vara utan.

Därför vill jag ställa ett par frågor till er. Vi skall visserligen föra en debatt om detta den 20 eller 21 december, men kan ni inte fundera på följande frågor och svara till nästa månad:

Vad har ni från borgerligt håll för förslag för att bryta storfinansens fåtalsvälde? Vilka förslag diskuterar ni och är beredda att föra fram för att stärka löntagarnas ekonomiska inflytande och demokratiska inflytande över sin situation i sina egna företag?

Anf. 10 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Mitt förra inlägg i den här debatten hade två utgångspunkter. Den ena var att, såvitt jag förstår, denna kammare i allt väsentligt står bakom de mål för den ekonomiska politiken som har formulerats av regeringen och också antagits av riksdagen, dvs. att Sverige skall arbeta sig tillbaka till ett läge där människor har arbete och vi är skuldfria. Om de målen har det i allmänhet inte rätt oenighet.

Den andra utgångspunkten var att alla partier i denna riksdag har sagt att de också är emot maktkoncentration – okontrollerad maktutövning i slutna rum med allvarliga konsekvenser för medborgarna. Man vill sprida makt, ge inflytande till flera, insyn och demokratisk kontroll.

När nu denna totala negativism från de borgerliga partierna till det förslag vi lägger fram framträder så tydligt som den gör, vill jag påminna om att denna motsättning inte har rätt under någon lång tid. Det är bara några år sedan som landets då lagliga regering – regeringen Ullsten – i proposition framförde att vi, för att lösa landets ekonomiska problem, borde använda

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

Vid remiss av proposition om löntagarfonder

Torsdagen den
10 november 1983

*Vid remiss av pro-
position om lön-
tagarfonder*

någon form av kollektiva fonder. Man såg vinstdelning som ett viktigt inslag i den ekonomiska politiken.

Centerpartiet, och Thorbjörn Fälldin själv, har också förordat lösningar av det slaget: utbyggnad av ATP-fonderna, medborgarfonder – men allt uppbyggt enligt principen kollektiva fonder, där vi gemensamt får bidra men också gemensamt kan utöva inflytande och ta avkastning.

Då måste jag ställa frågan: Vad är det som har hänt sedan 1979–1980, när vi hade en principiell enighet i de här frågorna? Nu säger ni, om jag förstår Thorbjörn Fälldin rätt, att alla kollektiva fonder är socialism. Jag trodde att jordbrukets föreningsrörelse egentligen var en ganska stor kollektiv fond: Jag trodde också att vi var ense om att ATP-fonderna – sedan ni gav upp motståndet mot dem – var kollektiva fonder, väl förenliga både med demokrati och marknadsekonomi.

Herr talman! Det allra mest förvånande är att fjärde AP-fonden, som bl. a. Nils Åsling ville bygga på med en femte fond, eller fler, borde ha alla de egenskaper som vårt förslag nu har, enligt er mening – att hota demokratin och allt det andra. Den är ju kollektiv, den har löntagarmajoritet och den har köpt aktier i näringslivet. Denna fond infördes 1974, under ett enormt borgerligt motstånd. Det första jag väntade mig att en borgerlig regering skulle göra när en sådan tillträdde 1976 var att avskaffa denna socialistiska fond. Men det gjorde ni inte! Tvärtom. Gösta Bohman, som sitter här fridfullt i sin bänk, föreslog riksdagen att utöka fjärde AP-fondens resurser med 600 milj. kr. Näringslivet behöver kapital, sade Gösta Bohman, och det måste vi ta fram den här vägen – alltså genom en kollektiv fond och med löntagarna som avgörande beslutsfattare!

Därför, herr talman, tyckte vi att vi faktiskt inte var så långt ifrån en principiell enighet på den här punkten. Därför kan man också fråga sig hur fast i köttet och anden man från den borgerliga sidan nu är när man lovar att avskaffa löntagarfonderna. Då borde man börja med att ta bort hela ATP-fondssystemet – det är uppbyggt på samma sätt och har samma syften och innebörd. Om ni skall lova – lova rejält då! Varför bara en halvmesyr som att ta bort de nu föreslagna fem fonderna, när det finns fyra som tillsammans förvaltar över 200 miljarder! Det här blir aldrig, hur ni än vänder och vrider på det, mer än 20 miljarder. Inga halvmesyrer, om ni skall slå ett slag mot socialismen och de kollektiva fonderna! Dem har vi levtt med sedan 1960. Det kanske är dags att vi gör av med dem.

Detta är bakgrunden, herr talman, till att vi från socialdemokratins sida inte riktigt ser motståndet från folkpartiet och centerpartiet mot det förslag som nu föreligger som grundat i sådana långsiktiga och mogna överväganden som demokratiska partier i Sverige borde göra. Ni har under några år totalt bytt uppfattning – av skäl som ni väl själva i så fall får ange.

Som ett argument mot fondlösningar av den här typen sägs det att det är en handfull personer som får makt. Med samma argument skulle man i så fall lova att avskaffa Sveriges riksdag – den är också ett uttryck för den representativa demokratin. Det blir en handfull politiker som har att fatta besluten. På samma sätt bygger man upp en representativ demokrati inom näringslivet.

Med det alternativ som ni erbjuder – att varje medborgare skall köpa sig några aktier – visar det sig att den dag som dessa medborgare vill försöka utöva något inflytande via dessa aktier måste de organisera sig i ett representativt system av typ Aktiespararnas riksförbund.

Men jag vill tillfoga att det är en mycket stor skillnad mellan löntagarfonderna och den representativa demokrati som utövas på andra ställen. En stor del av inflytandet som de aktier ger som fonderna kan komma att köpa skall överföras till de anställda i de företag i vilka man har aktier. Vi får ett lokalt, direkt hos löntagarna, de anställda, i företagen förankrat inflytande. Ni har inte presenterat något förslag, mina herrar, som kommer ens i närheten av den demokratisering, den närhet till beslutsfattandet i företagen, som vi faktiskt kan uppnå på det här viset. Det är en metod för decentralisering, Thorbjörn Fälldin, ett syfte som inget av era alternativ tillgodoser.

Anf. 11 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! Jag hade inte tänkt återkomma i den här debatten, eftersom vi får ytterligare tillfällen till diskussion i samband med sakbehandlingen. Men det var några saker i Kjell-Olof Feldts anförande nyss som var så anmärkningsvärda att jag fann anledning att begära ordet igen.

Det är närmast sensationellt, och visar hur litet regeringens ledamöter inkl. finansministern har att säga om det positiva med införandet av löntagarfonder, att Kjell-Olof Feldt tillät sig att göra en jämförelse mellan ATP-fonderna och de kollektiva löntagarfonderna. ATP-fonderna har vi för att trygga ett försäkringssystem, pensioner till svenska folket. Är de kollektiva löntagarfonderna avsedda att utgöra något slags försäkringssystem? Finansministern gör ju sådana jämförelser.

Fjärde AP-fonden får enligt särskilda beslut av Sveriges riksdag en viss summa pengar. Det system ni nu bygger upp innebär att era löntagarfonder automatiskt fylls på med pengar varje år. Kan inte ens finansministern se denna mycket viktiga skillnad?

Finansministern gjorde också en jämförelse med jordbrukskooperationen. Det är – jag tvekar inte att säga det – närmast skandal om inte landets finansminister har klart för sig att nyckelorden i Kooperationen är "individuell" och "frivilligt". Kring dessa två ord bygger den kooperativa medlemmen sitt engagemang. Vad finns det av individuellt och frivilligt i det förslag som regeringen nu lägger fram?

Decentralisering, säger Kjell-Olof Feldt. Finns det mer av decentralisering och personligt inflytande, och finns det i demokratisk mening någon bättre process än att sträva efter att stimulera till vinstdelning i näringslivet, så att också de anställda får del av vinsten? Detta uppnås genom att vi stimulerar människor till sparande i aktier och till annat risksparande samt ger dem möjlighet att sluta sig samman för att hävda det inflytande som följer med detta ägande. Det är för mig en gåta att exempelvis de fackliga organisationerna har ägnat så liten tid åt att försöka se till att deras medlemmar, som sparar på detta vis, håller samman sina aktieinnehav för att den vägen kunna

Vid remiss av proposition om löntagarfonder

Torsdagen den
10 november 1983

*Vid remiss av pro-
position om lön-
tagarfonder*

utnyttja det inflytande som följer av att de har ställt ägarkapital till förfogande.

Herr talman! Jag har funnit det angeläget att rätta till de fundamentala missförstånd som finansministern fortfarande lever med. Väsentliga frågor i detta sammanhang i övrigt ber jag att få återkomma till i samband med sakbehandlingen av detta ärende.

Anf. 12 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att påminna Thorbjörn Fälldin om ett samtal som vi förde i september månad. Då gick vi igenom problemet om vad skillnaden är mellan fjärde AP-fonden – som Thorbjörn Fälldin såvitt jag förstår omfattar med stor värme och entusiasm – och förslaget om löntagarfonder. Båda fonderna är kollektiva, de har löntagarmajoritet, de skall köpa aktier och avkastningen skall användas för att finansiera våra pensioner.

Det finns en skillnad som jag numera kan peka på, nämligen att fjärde AP-fonden får äga 10 % av aktierna i ett företag, medan löntagarfonderna måste begränsa sig till 8 %. Men den skillnad mellan de två fonderna som Thorbjörn Fälldin tog upp i det nämnda samtalet var densamma som han pekade på nu. Den enormt avgörande skillnaden är alltså att fjärde AP-fonden måste bli föremål för beslut vid varje tillfälle som Sverige skall socialiseras, medan ett löntagarfondsbeslut nu räcker i sex år! Då kan jag avslöja för kammaren att jag erbjöd Thorbjörn Fälldin en uppgörelse på den punkten. Låt oss fatta beslut varje år om hur mycket pengar som skall tillföras löntagarfonderna, sade jag. Jag fick inget svar på det erbjudandet, men jag kanske får det i de fortsatta inlägg i den här debatten som Thorbjörn Fälldin utlovat. Om det är den enda skillnaden oss emellan i denna fråga, så skall det, herr talman, bli intressant att se vad riksdagsbehandlingen kan ge.

Anf. 13 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Folkpartiet har aldrig varit annat än helt avvisande till införande av socialism. Får jag påminna om en folkpartiledare som under en valrörelse myntade uttrycket att fondförslaget borde kastas i papperskorgen?

Folkpartiet är intresserat av en verklig maktspridning, men förslaget om kollektiva löntagarfonder betyder ju i själva verket en kraftigt ökad makt-koncentration till fack och stat. Vi har fört fram rader av förslag om maktspridning till de anställda, t. ex. ett system för andel i vinst i företagen, men det ogillar socialdemokraterna.

Alla förslag som under den tioåriga utredningstiden har kommit från den statliga löntagarfondsutredningen och som inte har byggt på marknadsekonomins grund har avvisats av folkpartiet. Vi tycker att det är viktigt att trygga kapitaltillförseln till företagen, vi vill sprida ägandet och makten, vi vill ge ökat stöd till småföretagen, vi är för ett system med andel i vinst, men vi säger nej till kollektiva löntagarfonder och socialism.

Överläggningen var härmed avslutad.

Proposition 1983/84:50 hänvisades därefter till finansutskottet.

3 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1983/84:60 till näringsutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1983/84:54 och 55 till utbildningsutskottet

5 § Meddelande om svar på interpellationerna 1983/84:29 och 30

Anf. 14 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen 6 kap. 1 § vill jag meddela att jag på grund av utlandsresor ej kommer att besvara interpellationen av Margaretha af Ugglas om förhållandena i Afghanistan inom den angivna tiden fyra veckor. Jag har för avsikt att besvara den måndagen den 5 december kl. 11.00.

Tillika vill jag, herr talman, under hänvisning till riksdagsordningen 6 kap. 1 § meddela att jag på grund av utlandsresor ej kommer att besvara interpellationen av Margaretha af Ugglas om utvecklingsbiståndet till Nicaragua inom den angivna tiden fyra veckor. Jag har för avsikt att besvara den måndagen den 5 december kl. 11.00.

6 § Svar på fråga 1983/84:98 om ökad biståndsgivning genom multilaterala kanaler

Anf. 15 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Sture Korpås har ställt följande fråga till mig:

”I sitt tal inför FN:s generalförsamlings andra kommitté den 18 oktober uttryckte Sverige på de nordiska ländernas vägnar förhoppningen att alla biståndsgivare i ökande grad skulle använda sig av multilaterala kanaler.

Är utrikesministern beredd att informera riksdagen om hur en sådan förstärkt inriktning för Sveriges del ges uttryck vid FN:s förestående bidragskonferens för utvecklingsaktiviteter?”

Det uttalande som gjordes i generalförsamlingens andra utskott återspeglade en allmän nordisk positiv inställning till bistånd genom multilaterala biståndsorganisationer. Vårt omfattande stöd till dessa organisationer utgör ett viktigt led i vårt allmänna stöd till FN. Dessa organisationer utför ett värdefullt arbete till stöd för tredje världens utvecklingsansträngningar.

Som en följd av denna inställning ger de nordiska länderna en relativt sett hög andel av sitt totala bistånd genom olika multilaterala biståndsorganisationer. De nordiska länderna svarar också redan nu tillsammans för en mycket stor andel av viktiga FN-organs resurser. Detta gäller t. ex. FN:s

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

Meddelande om interpellations svar

Om ökad biståndsgivning genom multilaterala kanaler

Torsdagen den
10 november 1983

Om ökad biståndsgivning genom multilaterala kanaler

utvecklingsprogram UNDP och FN:s barnfond UNICEF. Syftet med uttalandet var därför att göra klart att andra i-länder, som f. n. inte ger bidrag i förhållande till sin ekonomiska styrka och inte uppnått 0,7-procentmålet, bör öka sitt stöd till dessa organisationer och ta på sig en större andel av bidragen.

I enlighet med riksdagens uttalande kommer Sverige att fortsätta att ha en betydande andel multilateralt bistånd. De utgiftsbegränsande åtgärder som regeringen helt nyligen genom proposition 1983/84:40 föreslagit innebär, om de bifalls av riksdagen, att anslagen för biståndsändamål behålls på nuvarande nivå. Det gör att utrymmet för ökning av bidragen till de multilaterala biståndsorganisationerna kommer att vara begränsat de närmaste åren. Detta återspeglas i Sveriges utfästelser vid bidragskonferensen, som ägde rum i FN i tisdags. Bidragen kommer emellertid i inget fall att minska.

Åtgärden att bibehålla biståndsanslagen på nuvarande nivå får betecknas som tillfällig. Så snart som den ekonomiska situationen medger det bör enprocentmålet åter kunna uppnås. Vi kommer i framtiden att försöka koncentrera våra bidrag till de mest centrala och betydelsefulla multilaterala organisationerna och därmed ge dessa ökade möjligheter att tillgodose u-ländernas behov.

Anf. 16 STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret.

Löftena vid bidragskonferensen ges under förutsättning av riksdagens senare slut. Avsikten med min fråga för tre veckor sedan var att få diskutera detta i riksdagen före bidragskonferensen, men nu var detta inte möjligt.

Jag är i och för sig glad för att utrikesministern ger uttryck för en mycket positiv inställning till det multilaterala biståndet, som även jag i hög grad vill företräda. Men som jag ser det svarar det vi lovat vid bidragskonferensen i förrgår knappast emot det vi själva sade inför andra utskottet i FN för tre veckor sedan – jag utgår här i första hand ifrån UNDP och UNICEF, eftersom de är våra största och mest väsentliga mottagare.

Det handlar om oförändrade anslag, vilket innebär en reell minskning, inte bara genom inflationen, utan också genom den relativa försämringen av kronans värde i förhållande till dollarn, något som slår särskilt hårt på dessa anslag.

Det finns också anledning att principiellt diskutera relationerna mellan multilateralt och bilateralt bistånd. Jag har tagit upp den frågan tidigare i riksdagen.

Jag kan inte komma ifrån att det är principiellt riktigare med multilateralt bistånd. Världsnöden är ett ansvar för det internationella samfundet, och världsnöden styrs inte av internationella gränser.

Om regeringen kommer att fullfölja sina ambitioner att sänka den totala biståndsramen, leder detta till en försämring av Sveriges internationella anseende. I det läget tycker jag det är särskilt viktigt att vi ökar det multilaterala biståndets andel av det totala biståndet. Det är framför allt det multilate-

rala biståndet som ger oss internationell prestige och internationellt gott anseende på detta område.

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

*Om åtgärder för att
stödja viss kampanj
av UNICEF*

Anf. 17 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag vill bara erinra om att regeringen i förra veckan har beslutat att, under förutsättning av riksdagens bifall, anslå 360 milj. kr. under vartdera av budgetåren 1984, 1985 och 1986 till FN:s utvecklingsprogram samt vidare 140 milj. kr. under vartdera av åren 1984, 1985 och 1986. Detta innebär inte någon minskning av våra anslag, utan det är fråga om oförändrade anslag.

Sverige ger en förhållandevis stor andel av sitt bistånd till de olika FN-organen. Men vi har också gjort utfästelser till det närmare tjugotalet programländer, och vi har ett ansvar för vårt katastrofbistånd. Under dessa förhållanden anser jag det inte möjligt att nu utlova några större anslag än vad regeringen här kommer att föreslå.

Jag vill också påpeka att det nordiska anförande som hölls riktade sig till de länder som ger ofantligt mycket mindre bidrag än vad Sverige gör – och f. ö. också till övriga nordiska länder. Det kan lugnt sägas att det svenska bidraget mycket väl svarar emot högt ställda krav och överskrider vad andra länder i allmänhet lämnar. Någon anledning att befara att vårt anseende skulle minska anser jag därför inte föreligga.

Anf. 18 STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Jag noterar i och för sig med glädje att vi åtminstone inte minskar våra anslag. Men det är ju, som jag sagt, i realiteten ändå fråga om en minskning genom inverkan av inflation och genom förändringar av valuta-relationer. Framför allt stämmer detta inte med vårt anförande i FN:s andra kommitté.

Nu säger visserligen utrikesministern att det nordiska anförandet inte var riktat till oss själva utan till de andra, men det framgår knappast. Det var fråga om ett allmänt önskemål om att alla biståndsgivare i ökande grad skall använda multilaterala kanaler. Jag kan inte förstå annat än att de biståndsorgan som tar emot svenskt bistånd läser ut av det anförandet att även vi avser att i ökande grad låta biståndet gå den multilaterala vägen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1983/84:104 om åtgärder för att stödja viss kampanj av UNICEF

Anf. 19 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Kerstin Anér har frågat hälsovårdsministern om vilka åtgärder den svenska regeringen planerar för att stödja UNICEF i dess kampanj för att rädda barnen i u-länder från uttorkning.

Kerstin Anérs fråga har överlämnats till mig.

*Om åtgärder för att
stödja viss kampanj
av UNICEF*

Av de 40 000 barn som dör varje dag i dessa länder, dör ungefär hälften till följd av diarré, dvs. uttorkning, konstaterar Kerstin Anér.

Denna skrämmande verklighet presenterades för mig personligen för en knapp månad sedan när UNICEF-chefen besökte Sverige.

Under sitt besök här redogjorde UNICEF-chefen för en rad åtgärder som sammantagna inom en relativt kort tidsperiod skulle kunna säkra överlevnaden och garantera en rimlig hälsostandard för många av dessa barn.

En av dessa åtgärder består i att salt och socker löses upp i vatten i bestämda proportioner och ges till barn som har drabbats av diarré. Metoden har i allmänhet omedelbar och positiv effekt. Med stöd från UNICEF och WHO har lokal tillverkning av färdiga satsar redan påbörjats i flera länder.

Den här metoden används även vid barnkliniker och vårdcentraler i Sverige. Det är min förhoppning att vi därigenom kan medverka till att påvisa värdet av detta medel i kampen för att rädda tredje världens barn från en annars säker död.

Den svenska regeringen kommer också att överväga vilka åtgärder som är möjliga att vidta för att på bästa sätt verka för en bred internationell uppslutning kring UNICEF:s kampanj till förmån för en "revolution för barnens överlevnad och utveckling".

Anf. 20 KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för detta svar.

Jag fick det bestämda intrycket när jag talade med James Grant att han var orolig för att han skulle få svårt att övertyga hälsovårdsministrarna i u-länderna om att detta verkligen är en bra medicin, så länge han inte visste säkert att den också används i de rika länderna. Jag är mycket glad att nu få reda på att den faktiskt används av svenska läkare.

Nu hade det väl kanske trots allt varit roligare att få diskutera detta med statsrådet Sigurdson, som jag ställde frågan till. Vad jag ville tala om här var nämligen på vilket sätt regeringen kan samarbeta med de svenska läkarna och deras organisationer, de medicinska fakulteterna osv. för att verkligen få i gång denna opinionsbearbetning av dem som är ansvariga för hälsovården i u-länderna. UNICEF kan ju inte ge någon order att använda denna medicin.

Det finns ett visst psykologiskt motstånd. Fattiga mödrar i Bangladesh tror, precis som människor i Sverige, att en medicin som inte är dyr och inte kan sägas ha kommit fram genom väldiga forskningar inte kan fungera. De tror inte att någonting så enkelt som en nypa salt, en handfull socker och en liter vatten verkligen kan rädda deras barn.

Därför skulle jag vilja fråga utrikesministern: Har ni funderingar på att samarbeta med de svenska läkarna och be dem utnyttja sitt eget goda internationella anseende för att hjälpa till att driva själva opinionskampanjen?

Sedan har jag en annan fråga också, som litet grand hänger ihop med den tidigare. Det gäller pengarna. SIDA har ju föreslagit att man skulle få använda en del överblivna pengar, som man inte har kunnat utnyttja till andra ändamål, till just denna UNICEF-kampanj. Det skulle vara intressant

att veta om statsrådet kan svara på om SIDA kommer att kunna få överflytta de överblivna pengarna till denna utomordentliga kampanj för att rädda 40 000 barn om dagen eller åtminstone, hoppas man, 20 000 barn.

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

Anf. 21 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag har haft besök av den ledande generaldirektören för FN:s barnfond. Han visade den lilla förpackningen med denna märkliga medicin som består av en viss sammansättning av socker och salt och som har dessa gynnsamma verkningar. Det är naturligtvis enastående om man med den metoden kan ha sådana framgångar som vi hoppas på.

Jag har här nöjt mig med att konstatera att det förekommer också i svensk barnsjukvård att man använder metoden, men jag vågar inte från kammarens talarstol ge någon rekommendation om vilka behandlingsmetoder man skall använda inom sjukvården – det tycker jag vore orimligt.

När det gäller bidrag till UNICEF har jag i det föregående nämnt att vi kommer att ge oförändrade bidrag under tre år framåt enligt utfästelse, under förutsättning av riksdagens godkännande. Om det därutöver kan bli något mera får bli beroende av vilka medel vi har till förfogande. UNICEF har fått extra anslag vid andra tillfällen utöver vad som utlovats – men det går alltså inte att säga förrän vi vet vilka resurser som står till vårt förfogande.

Om stödet till Nicaragua

Anf. 22 KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Det är självklart att varken utrikesministern eller någon annan här i kammaren kan ge order åt svenska läkare, men man kan samtala med dem och höra efter i vilken mån de är villiga att ställa sig bakom denna kampanj.

Vi får naturligtvis återkomma till det s. k. oförändrade bidraget, som – på grund av omständigheter som jag inte närmare behöver gå in på – i själva verket blir ett avsevärt sänkt bidrag.

Jag skulle vilja återge vad Sveriges statsminister den 17 oktober i år sade vid FAO-konferensen i Rom. Han sade då att man måste fråga sig varför ett enda barn måste dö av diarré och svält därför att vi andra inte har sett till att världsordningen är sådan att människor åtminstone får mat för dagen. Vi kommer, herr talman, längre fram att i denna kammare få tillfälle att fråga såväl statsministern som utrikesministern hur det är med den svenska ordningen och vad vi faktiskt kan göra för dessa barn.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1983/84:108 om stödet till Nicaragua

Anf. 23 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Eva Hjelmström har frågat mig vad den svenska regeringen avser göra för att stödja Nicaragua internationellt och om regeringen avser att ge tekniskt bistånd till landet.

Nicaragua befinner sig under ett växande yttre tryck, ekonomiskt, politiskt och militärt. Vägledande för vår och omvärldens politik gentemot Nicaragua måste vara strävan att underlätta för landet att uppfylla sina deklarerade mål om demokrati, pluralism, alliansfrihet och blandekonomi.

Den svenska regeringen ser med oro på Nicaraguas tilltagande internationella isolering. Regeringen anser att det är av avgörande betydelse för Nicaragua att den internationella opinionen kraftfullt stöder strävandena till politiska lösningar av konflikterna i Centralamerika och att respekten för landets suveränitet och territoriella integritet upprätthålls.

Vid ett flertal tillfällen – senast i FN:s generalförsamling i början av denna vecka – har regeringen klart uttalat sitt stöd för politiska lösningar i Centralamerika och tagit avstånd från de attacker som Nicaragua är utsatt för av rebellgrupper som med uppenbart utländskt stöd söker störta landets regering.

Rebellgrupper har utsatt Nicaragua för sabotagehandlingar, bl. a. mot oljedepåer i hamnstaden Corinto och lossningsanläggningar för olja i Puerto Sandino. Med anledning härav har Sverige på begäran av Nicaraguas regering ställt en konsult till förfogande för den fortsatta planeringen av oljelagring och bränslebehov i landet. Regeringen är beredd att inom ramen för anslaget för katastrofbistånd ställa ytterligare medel till förfogande på grund av den svåra situation som Nicaragua försatts i.

Sveriges reguljära bistånd till Nicaragua uppgår under innevarande budgetår till 75 milj. kr. Det är regeringens förhoppning att flera länder skall ge bistånd till landet. Regeringen kommer också att inom de internationella finansiella institutionerna verka för att dessa inte skall diskriminera Nicaragua i sin långivning.

Anf. 24 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesminister Bodström för svaret på Eva Hjelmströms fråga. På grund av sjukdom kan hon inte ta emot det själv.

Det är ett mycket bra svar, och det som här meddelas av utrikesministern är positivt. Vi behöver emellertid inte sticka under stol med vilken främmande makt det är som ligger bakom aggressionen i Centralamerika och i detta fall då speciellt mot Nicaragua – det har ju utrikesministern tidigare inte tvekat att uttrycka. Det kan väl sägas också här att det, självfallet, är USA som ligger bakom. Via sina ombud i området – Honduras, naturligtvis El Salvador och kanske också Costa Rica – hotar USA detta lilla land, som försöker kämpa sig fram till en bättre position och bättre förhållanden för sina invånare.

Det finns illavarslande tendenser. USA är nu verksamt genom sin militärrapparat i Pentagon för att återuppliva det centralamerikanska försvarsrådet, det s. k. CONDECA, där Guatemala, Honduras och El Salvador skall ingå. Det är en konstellation som naturligtvis riktar sig direkt mot Nicaragua. Det skulle vara intressant att höra hur den svenska regeringen och utrikesministern ser på denna problematik och de företag som därigenom kan sättas i gång.

Vi har också helt nyligen fått pressmeddelande från Nicaragua, via Nicaraguas ambassad här i Stockholm, där man på nytt pekar på sådana här provokativa aktioner, särskilt från Honduras sida. Nicaragua anklagas för att ha gått in på honduranskt område, för att ha hotat Honduras osv. Detta är illavarslande. Vi kan ju jämföra detta med aktionen mot Grenada, som kommer att debatteras här om en liten stund, där det också förklarades nödvändigt att ingripa utifrån. Det är en tydlig sådan uppladdning som pågår.

Jag finner det emellertid vara mycket positivt att regeringen nu har ställt denna konsult till förfogande och att man är villig att ge katastrofbistånd och ställa ytterligare medel till förfogande. Det tycker vi är mycket bra. När det gäller det ordinarie biståndet har det nyligen förts – och kommer väl att föras – en debatt om sänkt bistånd i allmänhet. Mot bakgrund av den debatten vill jag fråga hur en sänkning kommer att påverka dessa 75 miljoner till Nicaragua. Kommer det biståndet också att drabbas av nedskärningar i den allmänna biståndsnedskärningens spår?

Anf. 25 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! I mitt förra anförande hänvisade jag till vad vi har sagt denna vecka i FN:s generalförsamling. Jag kunde inte gå alltför långt in på det anförandet, men självfallet har vi vänt oss emot alla vapensändningar, alla försök att tränga in över Nicaraguas gränser och att destabilisera utvecklingen i landet.

Vad gäller vårt bistånd till Nicaragua började det utgå i juli 1979, efter inbördeskrigets slut, och kom att uppgå till 25 milj. kr. Det har därefter höjts, och Nicaragua har införlivats i kretsen av programländer. Under innevarande budgetår uppgår biståndet till 75 milj. kr., och därmed fick Nicaragua den relativt sett största landramhöjningen av alla programländerna. Som jag har sagt i ett tidigare svar här i kammaren i dag räknar vi med att våra utfästelser till programländerna skall kunna hållas även under fortsatta år.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1983/84:109 om effektiviteten i SIDA:s verksamhet

Anf. 26 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Wiggo Komstedt har ställt följande fråga till statsrådet Hellström:

”I en intervju i TV med SIDA-chefen Anders Forsse, angående den av regeringen aviserade nedskärningen av u-landsbiståndet med 500 milj.kr., svarade Forsse att detta inte skulle innebära försämringar för mottagarländerna av svenskt bistånd. Denna neddragning skulle kompenseras med att vår biståndsorganisation – SIDA – i stället skulle bli effektivare. Med anledning av SIDA-chefens uttalande vill jag fråga statsrådet följande:

Vilka slutsatser drar statsrådet av SIDA-chefens uttalande?”

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Den slutsats jag drar av SIDA-chefens uttalande är att han delar regeringens uppfattning att de negativa följderna för mottagarländerna av att biståndet behålls vid nuvarande nivå – i stället för att höjas – i viss utsträckning kan motverkas genom att biståndets kvalitet och effektivitet förbättras.

SIDA kännetecknas redan i dag av god effektivitet i jämförelse med flertalet biståndsmyndigheter i andra länder. SIDA har de senaste åren gjort betydande ansträngningar att rationalisera verksamheten, bl. a. genom att förbättra systemet för rapportering, uppföljning och utvärdering. Detta börjar nu ge resultat, vilket ytterligare förbättrar effektiviteten.

Låt mig emellertid erinra om att biståndsverksamheten bedrivs under stora yttre svårigheter och att våra mottagarländer i många fall har en svag administrativ tradition. Likväl har vi gjort stora framsteg.

Anf. 27 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

U-hjälpen är ett område som av den stora allmänheten alltid bedöms som ett lämpligt sparområde. Detta gäller naturligtvis alldeles särskilt i ekonomiskt besvärliga tider. När man deltar i ett torgmöte kan man vara helt säker på att det kommer förslag om nedskärningar av u-hjälpen.

För undvikande av missförstånd vill jag deklarerat att jag inte är motståndare till svenskt bistånd till de människor som på olika sätt har drabbats och är i behov av vår hjälp. Men vi moderater hycklar inte. Vi deklarerar klart och entydigt att biståndsområdet inte kan undantas när den berömda svängremmen måste dras åt.

Att alltid få ut högsta möjliga effektivitet för varje krona borde vara en självklarhet i alla verksamheter. Det var därför med stor förvåning jag hörde SIDA-chefens kommentar i TV till regeringens aviserade nedskärning av biståndet. Han deklarerade frankt att detta inte skulle innebära några försämringar för våra mottagarländer. Nedskärningen skulle kompenseras med att SIDA skulle bli effektivare. Fler än jag höjde ögonbrynen vid detta uttalande. 500 milj. kr. är inte precis småpengar med tanke på att det totala anslaget är ca 6 000 milj. För en privatperson som får 5 000 kr. i lön tolv gånger per år skulle det bli ganska kännbart om man plötsligt hoppade över en gång och han fick lön bara elva gånger.

SIDA-chefens uttalande var absolut inte något som gjorde att svenska folket fick en positivare inställning till biståndsverksamheten.

I svaret säger utrikesministern ingenting om det jag egentligen frågat om, nämligen hans syn på den nuvarande effektiviteten i SIDA:s verksamhet. Jag vill därför fråga utrikesministern: Vilka slutsatser drar statsrådet av det här uttalandet när det gäller SIDA:s nuvarande effektivitet? Har statsrådet fullt förtroende för SIDA och dess handläggning av biståndsärendena?

Anf. 28 Utrikesminister LENNART BODSTÖM :

Herr talman! Jag vill först framhålla att vi inte avser att skära ned biståndet, utan att låta det utgå med oförändrat belopp, om riksdagen bifaller vad regeringen föreslår.

Därnäst vill jag säga att SIDA, liksom varje företag och varje myndighet, självfallet får försöka rationalisera sin verksamhet för att efter hand finna bättre och mer arbetsbesparande metoder. Därigenom kan man när det gäller en del av de åtgärder man vill vidta motverka effekterna av att man under ett kommande år inte får höjda anslag.

Det är min uppfattning att SIDA arbetar effektivt – det har jag nämnt tidigare. Det är också min uppfattning att SIDA genom att efter hand finna nya arbetsmetoder kan göra ett effektivare arbete. Jag vill emellertid erinra om att SIDA bedriver sitt fältarbete i länder där man har en ytterligt svag s.k. infrastruktur med dåliga kommunikationer, dålig utbildning hos arbetskraften och många andra hämmande faktorer. Vi kan – om jämförelsen tillåts – se hur det förhåller sig i vårt eget land. Det är svårt att få företag i Sverige att slå sig ned i glesbygder, och man hör påståenden om att det där är en dålig infrastruktur jämfört med tätorterna.

Hur skall det då inte vara att driva en effektiv verksamhet i de områden där man har så stora brister i administrativt avseende, i utbildningsavseende och där man har stora motigheter att möta i fråga om dåliga kommunikationer, ett svårt klimat osv.? Jag anser att SIDA gör ett beundransvärt arbete. Jag är övertygad om att man kan rationalisera sin verksamhet.

Anf. 29 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! När statsrådet säger att biståndsanslaget inte innebär någon nedskärning är det helt enkelt ett annat sätt att uttrycka saken. Eftersom vi inte kommer att höja biståndet i enlighet med den inriktning som gällt under de senare åren, innebär det faktiskt en nedskärning. Man får nämligen inte täckning för kostnadsökningarna. Man får enligt regeringens eget uttalande ca 500 milj. kr mindre än innevarande år.

Statsrådet menar också att SIDA skall bli mer rationellt och på det sättet kunna klara det hela. Menar då statsrådet att SIDA inte är rationellt i dag? Är SIDA effektivt, eller är det det inte?

Man kan inte säga som statsrådet, att det inte är fråga om några förändringar, eftersom man skall bli så mycket effektivare. Jag har ställt frågan om det är så att SIDA inte är effektivt i dag. Kan statsrådet tala om hur SIDA på ett år skall kunna bli för 500 milj. kr effektivare. Det är säkert många som frågar sig hur detta skall gå till med tanke på den totala biståndsbudget som man har. Det är inte så lätt att bli rationell. Statsrådet hänvisar till industrin och att man där har fått lära sig väldigt mycket när det gäller rationaliseringar. Men det går inte att rationalisera över en natt. Jag menar att antingen är man i dag icke effektiv på SIDA, eller också måste rationaliseringen ta längre tid. Man måste ta den i olika etapper.

Anledningen till min fråga är att SIDA-chefen så framt deklarerade att det inte var något problem. Då menar jag att SIDA hittills har fått för mycket pengar och att man inte utnyttjat pengarna effektivt.

Torsdagen den
10 november 1983

*Om konsekvenserna av utvecklingen i
Grenada*

Anf. 30 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Den uteblivna ökningen kommer att utgöra kanske 4 eller 5 % av SIDA:s hela anslag. Om 4 eller 5 % utgör en normal produktivitetsökning i företag, myndigheter osv., kan jag inte utan vidare avgöra, men det är tänkbart. Jag anser att om man sätter upp ett sådant mål, innebär det inget påstående att verksamheten har brustit i rationalitet tidigare.

Anf. 31 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Nu för statsrådet faktiskt en annan debatt än den frågan gäller. Min fråga var uppknuten kring SIDA-chefens uttalande i svensk television. På reporterns direkta fråga hur man skulle klara en försämring med 500 milj. kr. gav han det av mig åberopade svaret. Där diskuterades inte några procentuella tal, utan man talade framt om 500 miljoner. Det var det som SIDA-chefen svarade på, och det är det som min fråga gäller.

Anf. 32 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Min uppgift är knappast att recensera TV-framträdanden som jag inte har sett. Jag har däremot sökt hålla mig till fakta, nämnt storleken av den uteblivna ökningen och ansett att den kanske kan ligga inom vad som är normal rationaliseringsram inom både företag och myndigheter.

Anf. 33 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! En uppgift för riksdagsmän är att försöka se till att våra skattepengar används på bästa och effektivaste sätt. Jag såg TV-programmet. SIDA-chefen gjorde detta uttalande. Det är det som jag kritiserat. Statsrådet försvarade någonting som han inte sett. Det blev inte speciellt bra.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1983/84:123 om konsekvenserna av utvecklingen i Grenada

Anf. 34 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Bertil Måbrink har med anledning av invasionen i Grenada frågat mig vad regeringen avser att göra för att protestera mot USA:s rättsstridiga övergrepp och hur regeringen bedömer konsekvenserna för Centralamerika i sin helhet av denna invasion?

Regeringen har vid flera tillfällen kraftfullt protesterat mot invasionen i Grenada. Den 26 oktober sade statsministern i ett uttalande att den amerikanska invasionen i Grenada strider mot grundläggande folkrättsliga principer om staters suveränitet och territoriella integritet. Inblandning i en annan stats inre angelägenheter är otillåten. Inget land kan tillåtas bryta mot denna princip. Statsministern framhöll vidare att den svenska regeringen inte kan acceptera de amerikanska grunderna för den militära ockupationen av en liten stat – nämligen att återupprätta lag och ordning samt att skydda

*Om konsekvenser-
na av utvecklingen i
Grenada*

amerikanska och andra utländska medborgares säkerhet. Statsministern krävde också att de främmande styrkorna omedelbart måste dras tillbaka.

Sverige röstade i FN:s generalförsamling för en resolution som djupt beklagade invasionen i Grenada. I en röstförklaring framhöll Sverige att invasionen stred mot FN-stadgans artikel 2:4, enligt vilken alla medlemsländer skall avhålla sig från våld eller hot om våld mot någon stats territoriella integritet eller politiska oberoende. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser om konsekvenserna för Centralamerika av invasionen. Regeringens bedömning är dock att militära aktioner av denna typ leder till att spänningarna i regionen ökar och därför inte bidrar till att underlätta politiska lösningar av konflikterna i Centralamerika.

Anf. 35 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag ställer mig bakom de åtgärder som vidtagits från den svenska regeringens sida.

Jag kan däremot, herr talman, inte underlåta att konstatera att vissa grupper och partier i vårt land, ibland har väldigt svårt att få ur sig ett fördömande mot USA:s angrepp på små och försvarslösa stater.

Principiellt kan jag inte se någon större skillnad mellan Sovjets ockupation av Afghanistan och USA:s ockupation av Grenada. I andra sammanhang finns det naturligtvis skillnader mellan dessa båda stormakter – det kan jag också säga.

USA:s självpåtagna roll att agera världspolis är välbekant. Jag behöver bara nämna Latinamerika och Mellanöstern. Jag kan också nämna president Reagans hållning mot FN:s fördömande av ockupationen av Grenada. Det är också ett talande exempel på hur man på det hållet ser på sådana här saker.

Motiveringarna för att rättfärdiga ockupationerna av Afghanistan och Grenada är ungefär desamma hos de båda stormakterna.

Mycket talar hittills för att det var en intern uppgörelse som låg bakom mordet på premiärminister Bishop. Men det kaos som då följde berättigar ändå inte en stormakt att invadera landet, och det har också statsministern sagt.

För ett år sedan vädjade Grenadas regering till världens folk om stöd – det var hösten 1982. Man befارade nämligen redan då en amerikansk invasion. Men då ignorerades mer eller mindre denna vädjan. Vissa högerkretsar i det här landet till och med fnyste och frågade om meningsfullheten i att engagera sig för några öar på ungefär 100 000 invånare.

Jag tror att utrikesministern är överens med mig om att man inte får se Grenada som en isolerad företeelse – utrikesministern var inne på det också i debatten om Nicaragua. Jag tror att det är väldigt viktigt att de alliansfria staterna nu mera uppmärksammar och påpekar risken för att nya sådana här äventyr kan företas i detta område. Där är ju Nicaragua väldigt utsatt just nu. Vi vet att det finns amerikanska trupper i länderna där omkring.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om snabbare registrering av nya läkemedel***11 § Svar på fråga 1983/84:125 om snabbare registrering av nya läkemedel****Anf. 36** Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Olle Aulin har frågat socialministern om regeringen avser att vidta några åtgärder för att förstärka socialstyrelsens läkemedelsavdelning, så att registreringen av nya läkemedel kan påskyndas. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Under de senaste åren har registrering av farmaceutiska specialiteter varit den högst prioriterade verksamheten inom socialstyrelsens läkemedelsavdelning. Antalet ärenden som inte avgjorts den 1 januari 1983 var det hittills lägsta. Denna situation består fortfarande enligt vad läkemedelsavdelningen uppgett. Enligt socialstyrelsens bedömning har knappt 20 % av de ärenden som anmälts för registrering ett högt medicinskt värde. Självfallet prioriterar läkemedelsavdelningen sådana ärenden.

Regeringen uppdrog den 16 juni i år åt socialstyrelsen att komma in till regeringen med underlag för att göra läkemedelsavdelningen till en programmyndighet med s. k. 1 000 kr.-anslag. En sådan ändring skulle kunna underlätta en flexibel användning av resurserna och en smidig handläggning av registreringsärendena. Socialstyrelsen har redovisat uppdraget, och frågan prövas nu i regeringskansliet.

I direktiven för den kommitté, med uppgift att se över läkemedelslagstiftningen m. m., som regeringen den 22 september i år bemyndigat mig att tillkalla ingår att överväga åtgärder för att registreringsförfarandet för nya läkemedel skall bli så snabbt som möjligt utan att säkerhetskraven eftersätts.

Anf. 37 OLLE AULIN (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Sigurdsen för svaret på min fråga.

Anledningen till frågan är att jag under två veckors arbete på läkemedelsföretaget Draco i höstas blev uppmärksam på att handläggningstiderna för prövning och registrering av läkemedel vid socialstyrelsens läkemedelsavdelning ofta kan bli mycket långa, ibland ända upp till tre år. Enligt en studie som gjorts av Institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi har handläggningstiderna under lång tid tenderat att öka. Det är bra om man nu kan redovisa att man arbetar av den balans man har.

Det är självfallet av stor vikt att det görs en noggrann kontroll av nya läkemedel innan en registrering får ske. Men det får inte, på grund av otillräckliga resurser eller irrationella rutiner, dra så långt ut på tiden att nyttiggörandet av den mångåriga, omfattande och kostnadskrävande forskning som ligger bakom ett nytt läkemedel fördröjs. En sådan fördröjning blir till men såväl för patienterna, som kan vara i behov av förbättrade läkemedel, som för de svenska läkemedelsföretag som skall konkurrera både på hemmamarknaden och på världsmarknaden.

Myndigheterna i många länder avvaktar gärna vad som sker i hemlandet i fråga om registrering av ett nytt läkemedel. En snabb och rationell prövning av svenska läkemedel hos svenska myndigheter är därför av stor betydelse.

Till bilden hör också att statsbudgeten inte belastas av några merkostnader, eftersom hela verksamheten för registrering och prövning av läkemedel bekostas av läkemedelsindustrin själv genom avgifter.

Industrin förutsätter naturligtvis också att den avgiftsfinansierade verksamheten kan ske så rationellt som möjligt. Otillräckliga resurser kan försvåra en rationell behandling.

Jag vill avsluta med att fråga: Är statsrådet positiv till att förbättra förutsättningarna för en snabb och rationell prövning och registrering av läkemedel på det sätt som föreslagits av socialstyrelsen?

Anf. 38 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Det är klart att socialstyrelsen och dess läkemedelsavdelning lika väl som andra myndigheter berörs av den ekonomiska situationen och det statsfinansiella läget. Jag kan naturligtvis inte i dag till Olle Aulin ge några besked om vilka anslag socialstyrelsen kommer att få, nu när budgetarbetet pågår. Men jag vill poängtera att vi är medvetna om den aktuella kritiken och de långa handläggningstiderna. Men dessa tider har ändå förkortats. Och som jag sade har också den tillkallade läkemedelskommittén i uppgift att se till om det kan vidtas några ytterligare åtgärder för att det hela skall gå snabbare.

Anf. 39 OLLE AULIN (m):

Herr talman! Det är klart att vi alla är berörda av ett svårt ekonomiskt läge. Men som jag sade finansieras ju registreringen av läkemedel genom avgifter från läkemedelsföretagen själva. Även de är naturligtvis angelägna om att inte få alltför höga avgifter, men om det kan bli en betydande förbättring och påskyndning av prövningen tror jag ändå att läkemedelsföretagen är beredda på en avgiftshöjning.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Meddelande om svar på interpellation 1983/84:32

Anf. 40 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag ber att få meddela att Jens Erikssons interpellation 32 om tullbeläggningen av svensk sillexport till EG-länderna på grund av utlandsresa inte kommer att besvaras inom stipulerad tid. Jag har kommit överens med interpellanten om att jag skall besvara interpellationen den 28 november i år.

13 § Svar på fråga 1983/84:38 om vissa åtgärder mot arbetslösheten i Gävleborgs län

Anf. 41 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Gunnel Jonäng har frågat mig om jag är beredd att medverka

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

Meddelande om interpellationssvar

Om vissa åtgärder mot arbetslösheten i Gävleborgs län

*Om vissa åtgärder
mot arbetslösheten
i Gävleborgs län*

till bättre personella resurser vid arbetsförmedlingen i Gävleborgs län, en effektivisering av arbetsmarknadsutbildningen och inrättandet av ett AMU-center i Bollnäs.

Utöver den tillfälliga förstärkningen av arbetsförmedlingen i malmfälten och på varvsorterna Malmö och Uddevalla, har AMS för innevarande budgetår tilldelats 10 milj. kr. för tillfälliga personalförstärkningar. Detta har medfört att arbetsförmedlingen i Gävleborgs län har kunnat utökas med tolv personer för tjänstgöring under hösten. I den nyligen presenterade sysselsättningspropositionen föreslås att AMS skall tilldelas ytterligare 10 milj. kr. för att AMS skall kunna behålla den tillfälliga personalförstärkningen till utgången av innevarande budgetår. I regeringskansliet pågår nu arbetet med nästa års budget. Om arbetsförmedlingen kommer att förstärkas även nästa budgetår ber jag att få ge besked om i budgetpropositionen.

Vad gäller effektiviseringen av arbetsmarknadsutbildningen har kommittén för arbetsmarknadsutbildning och företagsutbildning, eller enklare uttryckt KAFU, lämnat ett betänkande med förslag om arbetsmarknadsutbildningens framtida inriktning och organisation. Förslagen bereds f. n. i regeringskansliet, med sikte på budgetpropositionen och en särskild proposition nästa år.

I Gävleborgs län har länsarbetsnämnden tillsammans med arbetsmarknadens parter genomfört en utredning i vilken man föreslår att AMU-filialen i Järvsö flyttas till Ljusdal, att filialen i Ljusne flyttas till Söderhamn och att AMU-filialen i Bollnäs utvidgas till ett AMU-center. F. n. pågår överläggningar mellan AMS och SÖ i denna fråga. Det ankommer på nämnda myndigheter att besluta om eventuella omlokaliseringar och ombildningar av arbetsmarknadsutbildningen.

Anf. 42 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Gävleborgs län hör till de län som drabbats hårdast av arbetslösheten. Jag har i min fråga tagit upp endast en begränsad del av arbetslöshetsproblematiken, nämligen arbetsförmedlingarnas resurser och arbetsmarknadsutbildningen.

Det är naturligtvis viktigt att de arbetssökande kan få så snabb hjälp som möjligt vid arbetsförmedlingarna. De personella resurserna har inte stigit i samma takt som arbetslösheten i länet, och det leder naturligtvis till en orimlig situation, både för de arbetssökande och för de anställda vid förmedlingarna. Det är önskvärt med en omprioritering av medel ut till arbetsförmedlingarna.

En utredning har gjorts speciellt om arbetsmarknadsutbildningen i Hälsingland, vilket arbetsmarknadsministern noterade. I utredningen påpekas vikten av en flexibel utbildning beträffande både innehåll och form. Man säger i utredningen att det ur kostnadssynpunkt är nödvändigt med flera köp av utbildningsplatser och bättre samordning med andra utbildningsansvariga. Utredningen framhåller också vikten av att man skall kunna utbyta kurser

mellan olika orter, eftersom det inte finns avsättning för en och samma utbildning år efter år på samma plats. Utbildningsvägarna måste snabbt kunna ändras.

Det behövs också en träindustriell utbildning i Bollnäs-Ovanåkers- och Ljusdalsområdena, eftersom 58 % av arbetstillfällena finns inom trävaruindustrin i Ovanåker och 55 % i Ljusdal.

Det behövs en ledningsfunktion som ansvarar för utvecklingen av en flexibel och utåtriktad arbetsmarknadsutbildning i Hälsingland.

Hälsingland är en geografiskt och arbetsmarknadsmässigt sammanhållen enhet. Ett AMU-center behövs alltså, och Bollnäs är en ändamålsenlig plats för ett sådant center. Allt andra Norrlandslän har flera centra, det är bara Gävleborgs län som har ett som ligger i Gävle i Gästrikland. Det är naturligtvis inte främst därför vi vill ha ett center också i Hälsingland, utan därför att det behövs.

I utredningen räknar man inte med att bygga upp någon större administration, utan det är framför allt ledningen av arbetsmarknadsutbildningen i Hälsingland det gäller. För att länet skall få resurser i förhållande till behoven behövs ökade resurser. Vi får i länet mindre ekonomisk hjälp än riksgenomsnittet. Andelen av utbildningsresurserna utgör 3,5 %, medan länets andel av den totala arbetslösheten i september låg kring 5 %. Är arbetsmarknadsministern beredd att ställa upp på en effektivisering i enlighet med vad jag nu har anfört?

Anf. 43 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag vill komplettera mitt svar genom att kortfattat redovisa två beslut som regeringen har fattat i dag och som kan vara av intresse i detta sammanhang.

Jag nämnde tidigare att KAFU-utredningen har kommit med förslag som remissbehandlas. Den utredningen föreslår bl. a. att det dubbla huvudmannaskap för arbetsmarknadsutbildningen som AMS och SÖ delar skall AMS ensamt ha ansvar för. Det har tillstyrkts av flertalet remissinstanser. Samtidigt har man sagt att även om AMS som myndighet ensam får bli ansvarig, tillmötesgår det inte alla krav på flexibilitet, behov av köp och samverkan med andra utbildningsanordnare – dvs. ungefär den flexibilitet som Gunnel Jonäng efterlyste.

Regeringen har därför i dag gett AMS i uppdrag att tillsammans med andra berörda myndigheter gå vidare i ett utredningsarbete för att se om det finns andra alternativ än just det som KAFU föreslog och som kan tillgodose det här bättre.

Det andra beslutet som regeringen har fattat i dag är att vi har fördelat ytterligare pengar inom ramen för den s. k. industrikampanjen, vilken riksdagen beviljade medel till i våras. Huvuddelen av pengarna till industrikampanjen skall fördelas ut till verksamhet lokalt i länet – detta har regeringen kommit överens med parterna om. Dagens beslut innebär att Gävleborgs län tilldelats ytterligare 1,5 milj. kr. för aktiviteter som rör industri. Gävleborgs

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

*Om vissa åtgärder
mot arbetslösheten
i Gävleborgs län*

*Om arbetsmark-
nadsservicen till in-
tagna på kriminal-
vårdsanstalter*

län får alltså totalt 2,2 milj. kr. för verksamhet som skall stimulera intresset för industri och tidigareläggning av industrianställningar.

Anf. 44 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag tackar Anna-Greta Leijon för den här kompletteringen, som var positiv också för mitt län.

Jag skulle önska att Anna-Greta Leijon tar del av den utredning som har gjorts i Hälsingland. Den är progressiv och bra och kan säkert vara till nytta för arbetsmarknadsministern framöver när det gäller arbetet med budgetpropositionen och de frågor som berör just arbetsmarknadsutbildningen.

Arbetsmarknadsministern har i sitt svar – när det gäller förändringar i länet och AMU-center i Bollnäs – sagt att det ankommer på AMS och SÖ att besluta om eventuella omlokaliseringar. Det är naturligtvis riktigt, men genomförandet är ändå beroende av i vilken utsträckning länet tilldelas resurser.

Jag vill än en gång framhålla att det måste vara ett rättvisekrav att länet får resurser i förhållande till sina behov. Gävleborgs län hör till Norrlandslänet och bör ha hög prioritet när det gäller arbetsmarknadsutbildningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1983/84:67 om arbetsmarknadsservicen till intagna på kriminalvårdsanstalter

Anf. 45 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Gunilla André har frågat mig dels vad orsaken är till att de intagna på kriminalvårdsanstalter inte längre ges önskad service från arbetsförmedlingen, dels om regeringen är beredd att vidta åtgärder för att de intagna åter skall ges erforderlig arbetsmarknadsservice för att underlätta deras återanpassning.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har utfärdat föreskrifter om hur arbetsförmedlingen skall lämna erforderlig service åt dem som är intagna på kriminalvårdsanstalter. Dessa föreskrifter gäller sedan flera år tillbaka och har inte ändrats.

I de riktlinjer som styr platsförmedlingens organisation och arbetssätt finns ett avsnitt om arbetsförmedlingens externa kontakter. Detta avsnitt har på sina håll felaktigt tolkats som att kontakterna med kriminalvårdsanstalterna skall skäras ned. Detta har inte varit avsikten.

F. n. pågår inom AMS en översyn av de föreskrifter som jag nyss nämnde i syfte att anpassa dem till den förändring av arbetsförmedlingens organisation som har skett under de senaste åren. Denna översyn bedrivs i samråd med kriminalvårdsstyrelsen. De nya föreskrifterna väntas bli klara i början av nästa år.

Enligt vad jag har erfarit kommer det i de nya föreskrifterna att betonas att förmedlingsservice även fortsättningsvis skall lämnas åt de intagna inne på anstalterna.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

Anf. 46 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga. I den stora arbetslöshetskö vi har i dag är de som frigges från våra kriminalvårdsanstalter en ringa del. Det kan därför kanske synas vara en liten fråga som jag här har aktualiserat, nämligen hur vi skall hjälpa dem som avtjänat sina straff att få ett arbete. Det finns så många andra som är utan jobb.

Även om arbetslösheten är förödande för alla människor, drabbas vissa grupper särskilt hårt. Dit hör utan tvivel de som varit intagna vid kriminalvårdsanstalt. I arbetslöshetens spår följer tilltagande tendenser till utstötning av tidigare straffade människor.

Vi vet att om de intagna är utan ordnat arbete vid frigivningen är risken stor för återfall i brottslig verksamhet. Därför måste vi på alla sätt underlätta för de intagna att få arbete ordnat före frigivningen. Det är viktigt för de intagna men också för samhället. Kriminaliteten orsakar stora kostnader. Det är därför viktigt att satsa på åtgärder som återför de intagna till samhällsgemenskapen och därigenom förhindra att nya brott begås.

Arbetsförmedlingarnas insatser är av stor betydelse härvidlag. Före frigivningen måste arbetsförmedlingarna i samverkan med de intagna planera för ett framtida jobb. Det är nödvändigt för att ha möjlighet att lyckas. Därför var uppgifter i massmedia om en försämrade service från arbetsförmedlingarnas sida illavarslande, särskilt då påståendet att de arbetsökande måste stå till arbetsförmedlingens förfogande innan någon hjälp kan ges – dvs. att man inte kan söka jobb innan man lämnat anstalten.

Av svaret framgår det att det tyvärr förekommit en felaktig tolkning av de föreskrifter som utgått från AMS. Jag beklagar mycket att det blivit på det sättet.

Det framgår också att man här försöker att få en ändring till stånd och att det kommer att utarbetas nya föreskrifter. En fråga till statsrådet är då: Får jag tolka statsrådet på det sättet att hon för sin del anser att de intagna kan få vara inskrivna vid arbetsförmedlingen före frigivningen?

Anf. 47 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag skulle vilja redovisa vad som nu står i AMS föreskrifter.

Vi har s. k. rixanstalter och s. k. lokalanstalter för intagna.

När det gäller rixanstalterna – där finns huvudsakligen intagna med strafftider som överstiger ett år – skall det finnas en arbetsförmedlingstjänsteman som fungerar som kontaktman, medan de intagna är på anstalten.

De intagna på lokalanstalter – där finns främst intagna med kortare straff och intagna som väntar på frigivning – skall i största möjliga utsträckning själva söka upp arbetsförmedlingen under permission eller frigång. Kontaktman kan utses också på lokalanstalt om särskilda förhållanden motiverar det.

Kontaktmannen skall vid behov besöka de intagna på anstalten, vara med vid planeringssammanträden och behandlingskollegier, svara för att förbere-

*Om arbetsmarknads-
servicen till in-
tagna på kriminal-
vårdsanstalter*

dande och platsförmedlande åtgärder blir vidtagna för dem som inte själva kan gå till arbetsförmedlingen. Kontaktmannen skall medverka vid planering av de intagnas sysselsättning i arbetsdriften, medverka till studier och utbildning inom eller utom anstalten, medverka till arbetsprovning och -träning. Det är alltså en lång rad av aktiviteter som skall förekomma under den tid man är intagen, alltså innan man blir frigiven.

Det har tyvärr blivit misstolkningar av en del skrivningar. AMS har dels skrivit till, dels haft direkta överläggningar med de länsarbetsnämnder som har gjort dessa misstolkningar. Jag förutsätter att efter detta skall man över hela landet vara medveten om de bestämmelser som gäller.

Anf. 48 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret.

Jag tycker att det är bra att den här frågan har aktualiserats, så att man nu kommer att rätta till de missförstånd som utan tvivel har funnits. Det är väl bara att beklaga att det tagit så lång tid innan detta skett.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1983/84:80 om AMU-elevernas situation

Anf. 49 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos har frågat mig vad regeringen kommer att göra för att förbättra AMU-elevernas situation såväl ekonomiskt som utbildningsmässigt.

När det gäller utbildningsbidragets storlek har arbetsmarknadsstyrelsen i sin anslagsframställning begärt att dagpenningen skall höjas för den grupp AMU-elever som i dag har 165 kr./dag.

Jag är f. n. inte beredd att ta ställning till frågan.

Vad gäller förkortad utbildningstid och lärarlösa lektioner vill jag påminna om att dessa åtgärder har sin grund i att riksdagen såväl 1982 som 1983 har beslutat om en besparing inom AMU-verksamheten med 50 milj. kr. per budgetår.

För att bättre kunna utnyttja AMU-centrens resurser har ett system med undervisning i skift införts inom vissa utbildningsområden. Detta medför att undervisningstiden per dag har minskat med en till två timmar. För de deltagare som vid kurstidens slut inte har uppnått utbildningsmålet skall kurstiden förlängas.

Några helt lärarlösa lektioner finns inte i AMU. Däremot har skolöverstyrelsen temporärt under detta budgetår infört viss självstudietid i avvaktan på att andra besparingsåtgärder skall kunna genomföras. Självstudietiden varierar från en till fyra timmar per vecka. Efter vad jag har erfarit har skolöverstyrelsen ålagt centren att utnyttja en särskilt beräknad stödresurs för dessa timmar. Det finns således viss tillgång till lärare även under självstudietiden.

Jag vill slutligen erinra om att arbetsmarknadsutbildningen varit föremål

för en utredning av kommittén för arbetsmarknadsutbildning och företagsutbildning (KAFU). Remisstiden har nyligen gått ut, och det pågår nu inom regeringskansliet beredning av kommitténs och remissinstansernas synpunkter.

Anf. 50 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret, även om det var högst otillfredsställande.

Frågan gäller alltså AMU-elevernas ekonomiska och utbildningsmässiga situation. I dag lever mer än hälften av AMU-eleverna på 165 kr./dag. Bidraget utgår fem dagar i veckan, och det har inte höjts sedan 1979. Samtidigt har matkostnaderna stigit med 38 % sedan 1980 och busstransportkostnaderna med 32 %. Självfallet medför det låga utbildningsbidraget stora och ibland oöverstigliga problem för många kursdeltagare, som ofta försöker klara sin ekonomi med extraknäck på kvällar och under helger, vilket bl. a. leder till försämrade studieresultat och korttidsfrånvaro. Det är också självklart att det inte går att bedriva en meningsfull utbildning när ett så stort antal elever lever långt under existensminimum.

En fortsatt vägran att höja utbildningsbidraget leder till en kraftig försämring av arbetsmarknadsutbildningen, något som får mycket negativa konsekvenser i en tid då arbetslösheten i övrigt breder ut sig och arbetsmarknadssituationen i det närmaste är katastrofal.

Vad som däremot inte är lika självklart är svaret på frågan om hur man tror att dessa människor skall kunna klara sig på 165 kr./dag eller 2 500 kr. netto i månaden. Det är nödvändigt och moraliskt förpliktande att arbetsmarknadsministern ger svar på den frågan.

Herr talman! Samtidigt som arbetslösheten ökar och kraven på yrkesutbildning skärps tvingas arbetsmarknadsutbildningen till kraftiga och drastiska nedskärningar av sin verksamhet. Anledningen är att regeringen via skolöverstyrelsen kräver att arbetsmarknadsutbildningen spara 150 milj. kr. Resultatet av denna besparing har bl. a. blivit att antalet lärarledda lektioner har skurits ned från den 1 juli 1983. De flesta AMU-kurser ersätts med s. k. självstudier. Neddragningen av antalet lärartimmar genomförs i två etapper. Nästa år kommer ytterligare ett antal lärarledda lektioner att ersättas med självstudier. Självfallet kommer dessa besparingar att innebära försämrade studieresultat.

Den nedskärning av arbetsmarknadsutbildningen som de lärlösa lektionerna innebär är ett av de mest flagranta löftesbrott som socialdemokratin har presterat.

Anf. 51 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Låt mig först protestera mot det som Alexander Chrisopoulos säger om nedskärning av arbetsmarknadsutbildningsverksamheten. Det är precis tvärtom. I det sysselsättningspaket som regeringen lade fram i våras och som riksdagen fattade beslut om, bl.a. med vpk:s stöd, tillfördes arbetsmarknadsutbildningen 100 milj. kr. F.n. ligger på riksdagens bord för

behandling ytterligare förslag om utökning av arbetsmarknadsutbildningen upp till 132 000 elever. Det kommer att kosta ytterligare ett par hundra miljoner kronor.

När det gäller den besparing som riksdagen tidigare redan har beslutat för 1982/83 och 1983/84 om 50 milj. kr. per år vill jag säga att skolöverstyrelsen nu räknar med att de nuvarande åtgärderna, förkortad utbildningstid och lärarlösa lektioner, kan begränsas till innevarande budgetår. F.n. pågår inom skolöverstyrelsen i samråd med parterna på arbetsmarknaden ett omfattande arbete med omarbetning av läroplaner, så att nya sådana kan träda i kraft den 1 juli 1984.

Jag vill också säga att jag tycker att det är viktigt att lärarna och deras fackliga organisationer ställer upp på de förutsättningar som gäller i dag, att de förbereder arbetsuppgifter och medverkar som stödresurs under själva studietiden, för att på så sätt stödja deltagarna.

Jag är medveten om att 165 kr. om dagen är en mycket liten summa, om man skall leva enbart på den. Frågan om en eventuell höjning till det belopp som arbetsmarknadsstyrelsen har begärt är jag inte beredd att ta ställning till i dag, vilket inte är särskilt underligt. Budgetarbetet pågår, och svaret på den frågan kommer alltså i samband med att det arbetet redovisas.

Samtidigt som jag vet att det här är litet pengar vill jag säga att det finns vuxna studerande vilkas ekonomiska situation är betydligt sämre än AMU-elevernas. De som har vuxenstudiestöd får 165 kr. i handen, men de skall betala tillbaka en hel del av de pengarna.

Anf. 52 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern säger att hon inte är beredd att ta ställning till frågan om utbildningsbidraget. Frågan gäller inte om det finns andra grupper i samhället som har det ännu sämre. Den gäller inte om man över huvud taget kan existera på det belopp som eleverna får. Frågan är *hur* de skall kunna göra det.

Jag tycker att arbetsmarknadsministern har ett moraliskt ansvar för att tala om hur människor skall kunna existera på 165 kr. om dagen. Vad skall de göra för att finnas till över huvud taget?

Det är det första. Det andra är att när man skär ner med 50 milj. kr. i två år och man genomför lärarlösa lektioner, även om det kallas för självstudietimar, innebär det en kraftig försämring av arbetsmarknadsutbildningen. Detta i sig är ett löftesbrott som är flagrant.

Jag har här ett brev till en grupp AMU-elever, daterat den 12 december 1980, där det står:

"Vi socialdemokrater i riksdagens arbetsmarknadsutskott delar helt er uppfattning att arbetsmarknadsutbildningen inte får skäras ned. Vi har både i utskottet och i själva riksdagsbehandlingen försökt att få med oss de borgerliga ledamöterna på att kräva av regeringen en upprustning i stället för den nedskärning som pågår på många ställen runt om i landet. Tyvärr så fick vi i riksdagen inte något gehör för våra förslag. Vi kommer självfallet att fortsätta att kräva att arbetsmarknadsutbildningen rustas upp. Och vi hoppas att ni

som tidigare också gör er röst hörd i de här frågorna.”

Brevet är undertecknat: ”Med vänlig hälsning från den socialdemokratiska gruppen i arbetsmarknadsutskottet, Anna-Greta Leijon.”

Nu har AMU-eleverna fortsatt att göra sina röster hörda, men nu är ju arbetsmarknadsministern Anna-Greta Leijon, och situationen försämrats ytterligare för arbetsmarknadsutbildningen.

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

*Om översynen av
ledighetslagarna*

Anf. 53 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Vi har faktiskt inte försämrat arbetsmarknadsutbildningen. Som jag redogjorde för är det en utbyggnad som har genomförts sedan socialdemokraterna kom till regeringsmakten. Jag tycker att den är självklar. I det besvärliga läge vi har på arbetsmarknaden är utbildning ett av våra allra bästa hjälpmedel. På riksdagens bord ligger för behandling ytterligare ett förslag om förstärkning av arbetsmarknadsutbildningen.

Anf. 54 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Att kalla en nedskärning av arbetsmarknadsutbildningen med 100 milj. kr. på två år för utbyggnad och förstärkning är en logik som jag inte tror någon människa kan ställa sig bakom.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1983/84:85 om översynen av ledighetslagarna

Anf. 55 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Erik Hovhammar har frågat mig hur regeringen bedriver arbetet med en översyn av ledighetslagarna.

1980 tog den dåvarande trepartiregeringen initiativ till en översyn av ledighetslagarna. Översynsarbetet kritiserades från socialdemokratiskt håll bl. a. för att arbetet bedrevs utan ordentligt samråd med arbetsmarknadens parter. Arbetet ledde fram till dels riksrevisionsverkets rapport, Frånvaron i arbetet – omfattning, utveckling och kostnader, dels rapporten Mot ökat flexliv från Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, dels en inom arbetsmarknadsdepartementet utarbetad promemoria med en lagteknisk granskning av ledighetslagarna. Detta material har remissbehandlats.

Utredningsförslag med anknytning till två av ledighetslagarna handläggs f. n. inom regeringskansliet. Det ena gäller svenskundervisningen för invandrare och den s. k. svenskundervisningslagen. Det andra gäller ändringar i föräldraförsäkringen och föräldraledighetslagen. Vidare har anhörigvårdskommittén nyligen avslutat sitt arbete genom att till socialministern överlämna ett förslag till lag om rätt till ledighet för att vårda en sjuk anhörig.

I tilläggsdirektiven till Delfa, delegationen för arbetstidsfrågor, har jag understrukit att Delfas huvuduppgift bör vara att stimulera till debatt om arbetstidens roll i vad gäller sysselsättning, samhälls- och arbetsmiljö, jämställdhet, fördelningsfrågor m. m. och att delegationen bör vara ett forum

där alla aspekter på arbetstidsfrågor kan aktualiseras. Jag har särskilt bitt Delfa att studera andra arbetstidsförkortningar än sådana som tar sikte på en kortare arbetsdag, t. ex. att varje person under sin livsarbets tid skulle kunna få disponera en viss period för sådant som studier, semester eller tidigare pension.

När det gäller beredningen i övrigt av frågor med anknytning till ledighetslagstiftningen sker denna i arbetsmarknadsdepartementet under medverkan av den beredningsgrupp som har till uppgift att förbereda det fortsatta reformarbetet på arbetsrättens område. Det kan i samband därmed finnas anledning att ta upp frågor inom ledighetslagstiftningen av mer teknisk natur. Jag vill dock framhålla att avsikten inte är att rubba den grundläggande rätt till ledighet för skilda ändamål som nu finns.

Jag anser dessutom, vilket jag tillsammans med civilministern uttalat i sysselsättningspropositionen 1983/84:26, att staten som arbetsgivare bör pröva ansökningar om deltid i positiv anda. Men självfallet måste den anställdes intressen vägas mot kraven på att verksamheten bedrivs effektivt. Vidare uttalas i propositionen att det hos myndigheterna bör finnas en generös attityd till tidsbegränsad tjänstledighet, när den anställda vill pröva nya arbetsuppgifter, t. ex. utanför den statliga sektorn.

Anf. 56 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag ber först att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på den fråga som jag har ställt.

Det var, som också har nämnts här, under trepartiregeringens tid som man tillsatte en arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet för att se över den allt rikligare floran av ledighetsformer för arbetstagare. I studien Mot ökat flexliv, som f. ö. utfördes av SNS på uppdrag av arbetsmarknadsdepartementet, förordades vissa åtgärder mot bakgrund av de resultat studien givit. Där framhölls bl. a. att regelsystemet behöver förenklas och de små företagens situation särskilt uppmärksammas.

Totalt sett är den ledighet det gäller inte så omfattande. Det är t. ex. beträffande småföretagen fråga om 15 % av den totala ledigheten. Men – och det är kanske det viktigaste i detta sammanhang – vissa företag drabbas extremt hårt.

Hitintills har ledighetsreglerna vållat de största bekymren just i småföretagen. I ett litet företag blir ofta varje anställd en nyckelperson. Arbetet organiseras i ett mindre företag ganska informellt, med hänsyn till vars och ens särskilda kompetens och kunskap. Vid exempelvis studie- och föräldraleddighet kan allvarliga problem uppstå, beroende bl. a. på svårigheterna att rekrytera kvalificerad arbetskraft under kortare perioder.

Jag nämner inte detta därför att jag i princip skulle vara emot studie- och föräldraledigheter, men jag vill markera de svårigheter som uppstår i särskilt de smärre företagen. Företagen har i sådana lägen att välja mellan att tillsvidareanställa någon och sträva efter att öka sin marknadsandel eller att anpassa verksamhetens volym till den tillgängliga produktionskapaciteten under ledigheten, dvs. i praktiken att dra ned produktionen.

Några exempel på åtgärder som skulle kunna underlätta småföretagarnas bekymmer med ledighetslagstiftningen vid vikariat vore att öka varseltiderna. Den som är föräldraledig eller studieledig har rätt att avbryta ledigheten och återgå i arbete. Den föräldraledige har rätt att återgå till arbetet en månad efter anmälan och den studieledige efter två veckor, om ledigheten varat mindre än ett år, annars efter en månad.

Anser verkligen arbetsmarknadsministern dessa tidsfrister tillräckliga för ett mindre företag?

Anf. 57 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! På de här konkreta frågorna vill jag svara att det finns stora möjligheter att klara dessa problem genom kollektivavtal. Såvitt jag vet har det inte från arbetsgivarnas organisationer aktualiserats några sådana diskussioner, men den möjligheten finns alltså.

Anf. 58 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag tror trots allt att de möjligheterna inte är så särskilt stora. Jag noterar här att man inom regeringskansliet har en del utredningsförslag som bl. a. gäller föräldraledigheten. Jag tror att det är viktigt för statsrådet att få ledighetslagarna väl anpassade till arbetsmarknaden. Det är viktigt ur många olika synvinklar.

Jag har här tidigare helt kort nämnt de svårigheter som kan uppstå när ledighetslagarna utnyttjas i ett mindre företag. Det är inte bara produktionen som kan bli lidande.

I en undersökning om arbetstagares frånvaro i enskilda företag, främst mindre sådana, menar arbetsgivarna att ledighetslagstiftningen och dess konsekvenser påverkar dem negativt till att nyanställa. Detta är oroande i en tid då vi önskar att så många medborgare som möjligt, inte minst ungdomar, skall få nyanställning. Med tanke på den rekordhöga arbetslösheten, som vi har diskuterat gång efter annan här i kammaren då arbetsmarknadsministern har ställt upp och visat stort intresse, är det av stor vikt att de oformligheter som finns i ledighetslagarna undanröjs.

Därför borde arbetsmarknadsministern i alla fall vara inställd på en snabb översyn av ledighetslagstiftningen, främst beträffande varseltider vid studieledighet och föräldraledighet. Jag tycker det är ett rimligt krav att ställa i dagens läge.

Anf. 59 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag har redovisat det arbete som pågår inom departementet. I den beredningsgrupp som vi har om de arbetsrättsliga frågorna förekommer också kontakter med bl. a. arbetsgivarna, som har möjlighet att framföra vad de vill.

Jag har den grundläggande uppfattningen – och den vet jag att SAF delar – att man bättre klarar en anpassning till förhållandena på arbetsmarknaden om man kan lösa frågor genom kollektivavtal än om det krävs lagstiftning.

*Om beskattningen
av dieseldrivna for-
don*

Det förvånar mig därför synnerligen att Erik Hovhammar inte ens anser det värt att pröva den vägen utan omedelbart vill gå till lagstiftning.

Anf. 60 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Lagstiftning är ju inget man skall ta till utan att det föreligger ett verkligt behov. Jag är sannerligen ingen vän av lagstiftning.

Men när man kan konstatera vilka stora svårigheter som i dag finns och vilka problem som föreligger i de smärre företagen i dessa avseenden, och när det inte händer någonting, måste man till sist komma fram till att man för att få en ändring till stånd måste gå den väg som jag här har anvisat.

Anf. 61 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Den naturliga vägen är ju att arbetsgivarna vänder sig till sin motpart på arbetsmarknaden och tar upp detta till diskussion. Men såvitt jag känner till har detta alltså inte gjorts. Det finns möjlighet att träffa kollektivavtal som tillgodoser önskemålen om flexibilitet i lagstiftningen. Vi har alltid varit måna om att se till att denna möjlighet finns. Men det fordrar självfallet att arbetsgivarna tar upp diskussioner med arbetstagarna. Arbets-
tagarorganisationerna i Sverige brukar alltid ställa upp på diskussioner.

Anf. 62 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag har tagit fasta på de försäkringar som statsrådet har gett, och jag skall till de många småföretagare jag ganska ofta träffar framföra de synpunkter statsrådet har relaterat.

När jag sedan får bekräftat hur det fungerar i praktiken och om man gör några sådana propåer som här har rekommenderats, skall jag be att få återkomma i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1983/84:94 om beskattningen av dieseldrivna fordon

Anf. 63 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Kerstin Andersson har frågat mig om jag är beredd att förändra skattereglerna för dieseldrivna fordon så att en utveckling mot energisnålare fordon kan befrämjas och därigenom avgasutsläppen minska.

För de dieseldrivna fordonen utgår fordonsskatt och kilometerskatt. Ener-
giskatt tas också ut för den dieselolja som används i fordonen.

Kilometerskatten beräknas för den faktiska körsträckan. Skatten per ki-
lometer beror på fordonsslaget, vikten och axellarrangemanget. Kilometer-
skatten har utformats på detta sätt för att skatten på varje fordon så långt
möjligt skall motsvara de kostnader som trafiken med fordonet förorsakar
sambhället.

En omfattande översyn av kilometerskattesystemet görs f. n. av vägtrafik-

skatteutredningen (B 1977:05). Utredningen har i uppdrag inte bara att utvärdera kilometerskatten utan också att granska alternativa skatteformer för de dieseldrivna fordonen. Jag har erfarit att utredningen avser att redovisa resultatet av sitt arbete i denna del under år 1984.

Med hänsyn till att kilometerskattesystemet på detta sätt i sin helhet är föremål för överväganden är jag inte nu beredd att föreslå särskilda åtgärder av det slag Kerstin Andersson frågat mig om.

Anf. 64 KERSTIN ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. Min fråga ställdes därför att morötter ofta är bättre än piskan, bl. a. för att få till stånd en snabbare introduktion av miljövänligare system.

Bilavgaskommittén säger i sitt betänkande Bilar och renare luft bl. a. att en differentiering av kilometerskatten skulle kunna vara en bra hjälp för att få fram fordon med lägre avgasutsläpp, men att de vet för litet om det än, eftersom inga fordon har framställts efter de krav som man vill ha i t. ex. Californien fr. o. m. 1984 års bilmodeller.

I Sverige har det nu tagits fram ett system som minskar avgasutsläppet med 20–30 %. Mängden energi som går åt per mil minskar nämligen så mycket. Det nya svenska systemet bygger på energilagring och återvinning av den energi som avges vid inbromsningar. Det finns redan i färdigt utförande, även om man arbetar vidare på att förbättra och komplettera det. Om jag inte tar fel kommer man i Stockholms lokaltrafik att provköra två bussar fr. o. m. nyår.

Just i tätortstrafik med många inbromsningar blir det ytterst energibesparande och därigenom betydligt miljövänligare med dessa bussar. Systemet minskar alltså inte bara avgasutsläppet utan även åtgången av bränsle, vilket bör vara positivt också ur importsynpunkt.

Tillverkningen fördyras emellertid med ca 15 %. Därför behövs en lägre kostnad på driftssidan för att köparna skall bli intresserade. Här betyder en lägre kilometerskatt, liksom naturligtvis energiskatten på diesellojla, väldigt mycket. Det är kolossalt viktigt att man vid bedömningen av en differentierad skatt tar hänsyn till det totala avgasutsläppet per mil och inte bara till den procentuella minskningen vid avgasrening.

Jag kände till vad finansministern nämnde i sitt svar – att vägtrafikskatteutredningen skall lämna ett förslag nästa år – men jag tyckte att det vore intressant att få reda på finansministerns principiella inställning just till kilometerskattens utformning och till möjligheterna att vid en eventuell differentiering av skatten beakta detta nya svenska system för att minska utsläppet av bl. a. kväveoxider. Är finansministern beredd att medverka till en minskning av kilometerskatten för bussar och andra tyngre fordon, där man beaktar även denna återvinning av energi och minskning av utsläpp?

Anf. 65 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag kan bara svara Kerstin Andersson att vi när vi granskar de förslag som vi väntar oss beträffande denna skatt naturligtvis skall försöka

Torsdagen den
10 november 1983

*Om uppbörden av
vägtrafikskatt*

att så långt som möjligt också ta miljömässiga och energipolitiska hänsyn. Längre kan jag i dagens läge inte sträcka mig, innan jag har sett de förslag som kan komma från denna utredning och resultaten av den fortsatta tekniska utvecklingen på det område som Kerstin Andersson berör.

Anf. 66 KERSTIN ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka även för detta svar. Det låter positivt. Jag hoppas att det skall bli bättre förhållanden för dessa tillverkare, så att de i förväg vet förutsättningarna och vågar satsa ytterligare.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1983/84:95 om uppbörden av vägtrafikskatt

Anf. 67 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Per Westerberg har frågat kommunikationsministern om han är beredd att medverka till att en längre aviseringstid införs för vägtrafikskatteuppbörden i syfte att underlätta för bilägarna i synnerhet i semestertider.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågan.

Uppbörd av vägtrafikskatt sker normalt så, att postförskotts försändelser med skattekvitto sänds till de skattskyldiga. Försändelserna kan skickas ut först under den månad då skatten skall betalas. Det är nämligen förhållandena vid den månadens ingång som avgör vem som är skattskyldig. Postförskotts försändelserna skall skickas ut snarast möjligt under uppbörds månaden, dock senast den 15. Normalt sänds de ut den 9–11 i månaden. Trafiksäkerhetsverket provar f. n. ut teknisk apparatur som kan påskynda debiteringsrutinerna.

När det gäller distributionen av försändelserna från trafiksäkerhetsverket till de skattskyldiga har i enstaka fall förseningar uppkommit. Berörda myndigheter är uppmärksamma på problemet och vidtar kontinuerligt åtgärder för att förkorta distributionstiderna.

Jag anser att det f. n. inte finns skäl att överväga andra åtgärder i vad gäller debiteringsrutinerna.

För fordonsägare som t. ex. under semestern planerar att vara borta en längre tid finns en möjlighet att vända sig till länsstyrelsen och få en skatteavtals i förväg. Det är alltså inte nödvändigt att i ett sådant fall vänta med skattebetalningen till dess att trafiksäkerhetsverket hunnit skicka ut den vanliga postförskotts försändelsen. Jag vill också påpeka att det inte sker någon ordinarie uppbörd under juli månad.

Anf. 68 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag ber först att få tacka finansministern för ett i stort sett mycket positivt svar.

Jag vill ändå påpeka att det rör sig om 5 % av alla bilägare som är olyckliga

nog att få sina bilskattekvitton under månaderna juni och augusti, när en stor del av semestrarna fortfarande inträffar. I och med att kvittona normalt sett kommer med postförskott omkring den 15 i månaden innebär det, om man är bortrest under en 14-dagarsperiod därefter, att man blir lagbrytare, genom att inte kunna ha rätt skattemärke på bilen vid månadsskiftet.

Den förordning från 1973 som gäller – och som finansministern har med en del av i svaret – säger att kvittona skall vara ute senast den 15 i varje månad. Vad jag är ute efter är helt enkelt att aviseringstiden skall bli så lång som möjligt, så att man på ett enkelt sätt finge bort ett irritationsmoment och samtidigt kanske kunde få en snabbare uppbörd av denna skatt. Därför hoppas jag att de åtgärder trafiksäkerhetsverket håller på att vidta angående debiteringsrutinerna kommer att leda till att man snarast möjligt efter månadsskiftet kan få ut de postförskott som vägtrafikskatten skall tas in på. I annat fall har jag för avsikt att återkomma till finansministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om momsfri försäljning till turister i flygplatsers transithallar

19 § Svar på fråga 1983/84:107 om momsfri försäljning till turister i flygplatsers transithallar

Anf. 69 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Lennart Brunander har uppgett att butiker som är belägna i flygplatsernas transithallar inte kan erbjuda utomskandinaviska besökare möjlighet att göra mervärdeskattefria inköp, vilket är möjligt i andra butiker, och frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att ändra på denna orättvisa.

Genom en överenskommelse den 26 mars 1980 har Sverige, Danmark, Finland och Norge dels godtagit gemensamma regler om beskattningen av varor i resandetrafiken mellan länderna, dels enats om att mervärdeskattefri försäljning i butiker på flygplatserna inte skall förekomma utöver den som sker av alkoholdrycker och tobaksvaror i en "tax-free shop".

Tidigare i år har frågan väckts om en ändring av överenskommelsen, så att mervärdeskattefri försäljning skall kunna ske i butiker på flygplatserna. Någon enighet har inte kunnat nås om en sådan ändring. Jag vill också framhålla att det på Kastrups flygplats inte förekommer någon försäljning som strider mot överenskommelsen.

Anf. 70 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret.

Jag är klart medveten om att det träffades ett avtal mellan de nordiska länderna på det sätt som finansministern redogjorde för och att det i maj 1980 trädde i kraft en lag, som innebär att man inte kunde få sälja momsfritt i dessa butiker på våra flygplatser, vilket man gjorde tidigare. Men i detta sammanhang bildades också några bolag – Scandinavian Taxfree Shopping Service och Sweden Taxfree – som skötte om distributionen från de butiker som ute i

Torsdagen den
10 november 1983

Om momsfri försäljning till turister i flygplatsers transit-hallar

orterna hade "tax-free"-försäljning. Resenärerna fick sedan tillbaka moms-pengarna, och det är fortfarande så, att de återbetalas till turisterna när de lämnar landet. På det här sättet blir det en orättvisa mellan butikerna. Butiker utanför flygplatserna kan sälja momsfrött – även om de i praktiken inte gör det, får ju turisterna tillbaka moms-pengarna, och det blir på det sättet fråga om momsfri försäljning. Det hela går ut på att man genom att presentera ett "tax-free"-kvitto som redovisar vad man köpt får tillbaka det man betalat i moms. Det rimliga i sammanhanget vore att också butikerna på flygplatserna finge använda "tax-free"-kvitton.

Finansministern säger att det på Kastrups flygplats inte förekommer någon försäljning som står i strid med den överenskommelse som har träffats. Det får jag väl lita på, men det har sagts mig att man där har sådana "tax-free"-kvitton som jag nämnt. Frågan är då om detta kan strida mot avtalet. När en butik lämnat "tax-free"-kvitton säljer den ju inte momsfrött, men kunden kan få tillbaka moms-pen på samma sätt som när han handlar i butiker utanför flygplatsen. Från den utgångspunkten tycker jag att det vore rimligt att samma möjligheter gällde.

Finansministern talade om att man gjort försök att få en ändring till stånd. Jag vet inte vart den kan leda, men jag tycker att det vore angeläget med en sådan ändring. Jag vill fråga finansministern om han trots allt inte tror att det går att hitta en väg ut ur det här och ändra lagstiftningen så att butikerna på flygplatserna får använda "tax-free"-kvitton och på det sättet ges samma möjligheter som andra butiker.

Anf. 71 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag tror inte att det skulle ändra på själva grundproblemet. För försäljningen på flygplatserna i Norden har vi kunnat ena oss om någor-lunda enhetliga regler i vad gäller beskattningen, och jag tycker att det ligger ett värde i detta. Om en förändring skall göras, måste den enligt min mening bygga på en överenskommelse mellan de nordiska länderna, detta också därför att till denna fråga är kopplad en annan skattefråga i umgänget mellan de nordiska länderna som kanske är viktigare, nämligen den som gäller gränshandeln och neutraliteten i beskattningen för varor som förs över gränserna mellan länderna. Man kan alltså inte enbart diskutera frågan om hur man behandlar kunderna i flygplatsernas affärer utan man måste också diskutera den något större frågan om gränshandeln mellan de nordiska länderna. Det gör det hela litet komplicerat, och det är svårt att se hur vi snabbt skulle kunna lösa detta.

Anf. 72 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag förstår att man måste ta hänsyn till även andra konsekvenser och att det inte är så lätt att komma fram till en överenskommelse. Men här handlar det ju om försäljning uteslutande till utomskandinaviska medborgare. Det borde rimligtvis vara ett gemensamt intresse för de nordiska länderna att ha ett system som gör det möjligt att sälja varor även på flygplatserna till de turister som besöker Skandinavien. Därför borde det

finnas förutsättningar för att få till stånd en överenskommelse. Hur ser finansministern på dessa möjligheter?

Anf. 73 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag kanske borde föreslå Lennart Brunander att åka runt i de nordiska huvudstäderna och argumentera för sin sak. Att göra det är nämligen vad det handlar om. För egen del vill jag se dessa frågor både i ett nordiskt sammanhang och tillsammans med en rad viktiga skattefrågor som vi måste lösa i det nordiska samarbetets anda. Det gör att jag i dag inte kan uttala mig om möjligheterna att inta en annan ståndpunkt än den länderna tidigare har intagit gemensamt.

Anf. 74 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Om jag får finansministerns uppdrag att åka runt och argumentera för det här, så gärna för mig!

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1983/84:122 om skatteuppgörelsen mellan socialdemokraterna, centerpartiet och folkpartiet

Anf. 75 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat mig om regeringen kommer att föreslå en förändring av skatteuppgörelsen, så att den bidrar till att personer med mindre än 100 000 kr. i årsinkomst kan höja sina reallöner.

Regeringen lägger i dag fram en proposition vari föreslås vissa justeringar av inkomstskatten för åren 1984 och 1985. Jag ber att få hänvisa till innehållet i propositionen.

Anf. 76 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag får tacka finansministern för svaret på min fråga. Tyvärr är det ett negativt svar, eftersom den här propositionen, såvitt jag kan förstå av bl. a. pressuppgifter, enbart är ett alibi eller, som en del säger, kosmetika för att få genomföra den orättvisa skattereformen. Det är i så fall otroligt att en s. k. arbetarregering kan driva en så djupt orättvis skatte- och inkomstpolitik.

Vi skall komma ihåg att vinstuppgången inom tillverkningsindustrin från 1981 till i år är ungefär 232 %. Från januari 1980 till september i år har värdet på börsaktierna stigit med 321 %. Tittar vi på kapitalinkomsterna från 1980–1982 finner vi att de har stigit med över 100 %, medan timlönen för en vanlig industriarbetare under samma period har sjunkit med 7 %. Det är alltså en djupt orättfärdig fördelningspolitik som tydligen skall bestå.

Skatteuppgörelsen, som jag förstår den, för finansministern redovisar ju inte nu detaljerna i den, förstärker dessa orättvisor. Om en industriarbetare med 80 000 kr. i årslön jämförs med en person som har 120 000 kr. i årslön,

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

Om skatteuppgörelsen mellan socialdemokraterna, centerpartiet och folkpartiet

Torsdagen den
10 november 1983

*Meddelande om in-
terpellationssvar*

*Om anslaget till lit-
teraturfrämjande
åtgärder*

står det klart att den som har 120 000 kr. får dubbelt så mycket i skattesänkning som industriarbetaren. Den som har 160 000 kr. i inkomst får fyra gånger så mycket i skattesänkning som en vanlig industriarbetare. Detta sker efter sju års reallönesänkningar. Då har en rad fackföreningar i samband med avtalsbehandlingen krävt reallöneförbättringar främst med hänsyn till arbetarnas levnadsvillkor, som nödvändiggör bättre löner, men även med tanke på den orättvisa fördelningspolitik som har försatt arbetarna i den här situationen.

Kraven från avtalskonferenserna i Norrbotten, i Dalarna, Borlänge och till viss del i Västmanland har gällt att man skall riva upp orättvisorna i skatteuppgörelsen. Om inte det sker, tycker man att 20 % i löneökning för metallarbetarna är riktigt. Dessa krav framförs till regeringen.

Finansministern går ju inte i detalj in på detta, och min fråga är: Tänker regeringen bidra till en reallöneförbättring för dem som har under 100 000 kr. i årsinkomst?

Innebär skatteuppgörelsen att man fördelar bördorna rättvist, vilket finansministern säger är regeringens syfte? Anser finansministern att han svarat positivt på min fråga?

Man kan också som metallarbetarna säga så här: Nu har vi inte bara arbetsgivarna och till viss del höga tjänstemän emot oss, utan nu har vi också fått regeringen emot oss när det gäller en rättvis fördelningspolitik.

Nog borde väl en finansminister i en s. k. arbetarregering vara bekymrad, när läget är sådant ute bland de arbetande.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Meddelande om svar på interpellation 1983/84:21

Anf. 77 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen 6 kap. 1 § får jag meddela att på grund av att interpellanten är förhindrad att ta emot svaret den dag jag avsett lämna det har vi kommit överens om att jag skall lämna svaret på Barbro Nilssons i Örnsköldsvik interpellation om religionslärnarnas behov av fortbildning fredagen den 18 november.

22 § Svar på frågorna 1983/84:128 och 133 om anslaget till litteraturfrämjande åtgärder

Anf. 78 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Stina Gustavsson har frågat mig *dels* ur vilket anslag medel för vissa organisationers litteraturfrämjande åtgärder har fördelats, *dels* på vilket sätt organisationer, t. ex. studieförbunden, informerats om att dylikt anslag fanns att söka.

Jan-Erik Wikström har frågat mig *dels* vilken omfattning anslaget till

litteraturfrämjande åtgärder har, dels vilka kriterier som har gällt vid fördelningen av medlen.

Jag besvarar de båda frågorna i ett sammanhang.

Regeringen har sedan den tillträdde på olika sätt gett till känna att den vill bidra till att främja bokläsandet i landet. Inför den särskilda biblioteksvecka som ägde rum i början av oktober med anledning av den svenska bokens 500-årsjubileum ansökte fem organisationer om bidrag för genomförande av litteraturkampanjer. Regeringen beslöt den 18 augusti 1983 att – efter ansökan – bevilja totalt 1 070 000 kr. till fyra av dem, nämligen Sveriges författarförbund, Sveriges allmänna biblioteksforening, Arbetarnas bildningsförbund och Stiftelsen Litteraturfrämjandet. Bidragen har bekostats med medel som inom kulturområdet stått till förfogande för tillfälliga insatser. I det här aktuella fallet gäller det oförbrukade medel under anslaget Bokhandelsstöd, vilket regeringen kommer att anmäla för riksdagen i annat sammanhang.

Några formella ansökningsregler har aldrig funnits när det gäller bidrag ur statsbudgeten för tillfälliga insatser på kulturområdet. Någon särskild information från regeringens sida till organisationer, t. ex. studieförbunden, om tillgängliga medel för litteraturkampanjer e. d. har inte heller förekommit. Däremot har jag i kontakter med bl. a. Folkbildningsförbundet gett uttryck för regeringens önskan att studieförbunden särskilt ägnar sig åt litteraturfrämjande.

Anf. 79 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag tackar kulturministern för svaret.

Jag ställde mina frågor därför att jag ansåg det angeläget att från kulturministern få ett klarläggande hur handläggningen skett vid fördelningen av och informationen om de medel för litteraturfrämjande åtgärder som tydligen fanns att tillgå.

Herr talman! I denna fråga tänker jag närmast på studieförbunden. Dessa har i sin verksamhet att följa bestämmelser som bl. a. statsmakterna ställt upp. Det rimliga är då att studieförbunden när medel för ett visst ändamål ställs till förfogande bereds lika chans att få vara med och att de får möjligheter att inkomma med anökningar och få dem bedömda vid samma tidpunkt. De är föga gagnade att – vilket enligt pressuppgifter har förekommit – lämna in en ansökan och få svaret att pengarna är slut. Såvitt jag känner till har ett studieförbund drabbats av detta.

Man kan naturligtvis – precis som kulturministern angett i sitt svar – tänka sig att Folkbildningsförbundet får informera vidare till studieförbunden. Jag förutsätter dock att kulturministern och jag är överens om att det grundläggande för studieförbunden måste vara att de skall kunna bedriva sin verksamhet på lika villkor. I detta inbegriper jag givetvis också en information som är lika för alla.

Anf. 80 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Tack för svaret!

Allt som kan göras för att främja bokläsandet är bra. De anslag som

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

Om anslaget till litteraturfrämjande åtgärder

utdelats tycker jag också är bra. Det hade varit ännu bättre om fler organisationer hade beretts tillfälle att ansöka om dessa medel.

Anf. 81 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig bara understryka den viktiga och riktiga principen att lika villkor skall gälla för alla.

I detta fall var det emellertid så att några organisationer vände sig till regeringen med ansökningar och förslag till skilda kampanjer på litteraturens område. Att för varje ansökan som kommer in till regeringen gå ut till alla organisationer som skulle kunna tänkas komma med ansökningar på samma område är naturligtvis ingen rimlig metod. I detta fall var det inte så att regeringen plockade fram vissa pengar och ställde dem till förfogande för ansökan. Det var organisationer som kom med förslag till kampanjer och begärde stöd för dessa, och vi fann då möjlighet att lämna det stödet.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på frågorna 1983/84:81 och 132 om Adolf Fredriks musikskola

Anf. 82 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Ingemar Eliasson har frågat mig om regeringen ser någon möjlighet att verka för att Adolf Fredriks musikklasser får fortsätta sin verksamhet som hittills.

Larz Johansson har frågat mig om de av regeringen aviserade åtgärderna beträffande Adolf Fredriks skola är uttryck för en rimlig prioritering av statens utgifter.

Jag besvarar de båda frågorna i ett sammanhang.

Jag har noterat den stora betydelse som olika kulturinstitutioner i Stockholm tillmäter sin samverkan med Adolf Fredriks skola i kör- och konsertsammanhang. Jag har också noterat att dessa institutioner, liksom en stark opinion av kulturarbetare och kulturintresserade, bedömer att en fortsatt lokalisering av skolan till innerstaden är av avgörande betydelse för Adolf Fredriks möjligheter att fungera som en vital del av musiklivet i Sverige. Stockholms kommun har inte sett det som möjligt att inom sina ekonomiska ramar låta skolan fortsätta sin verksamhet i de nuvarande, centralt belägna lokalerna. I detta läge ser jag det av de nämnda kulturpolitiska skälen som angeläget att medverka till en lösning. Jag har därför förklarat mig beredd att föreslå regeringen att, om Stockholms kommun begär det, lämna ett bidrag till kommunen för upprustning av Adolf Fredriks skola. Bidraget kan maximalt uppgå till 10 milj. kr.

Formellt gäller det i det aktuella fallet en skollokaliserings- och skolbyggnadsfråga, som givetvis som sådan är en rent kommunal angelägenhet. Adolf Fredriks skolas roll i kulturlivet ger emellertid frågan en särskild karaktär.

Om jag inte hade bedömt det vara ett nationellt intresse att säkra skolans roll i musiklivet, hade jag självfallet inte sett positivt på frågan om statsbidrag.

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

Anf. 83 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det har dröjt, men det har skett med mitt goda minne. Egentligen skulle svaret ha lämnats den 27 oktober, dvs. för 14 dagar sedan. Några dagar dessförinnan accepterade jag att besvarandet av frågan skulle förskjutas i tid för att bereda lugn och ro för en möjlig lösning. Jag gjorde det gärna, eftersom min fråga just handlade om möjligheterna att i sista stund rädda Adolf Fredriks musikklasser. Samma dag som svaret skulle ha lämnats här i riksdagen kunde emellertid statsrådet meddela massmedia att regeringen och Stockholms kommun träffat något slags uppgörelse, som skulle rädda Adolf Fredrik. Det hade alltså varit möjligt att meddela riksdagen samtidigt. Jag vill med anledning av dessa omständigheter säga att det är tillåtet att låta riksdagen vara centrum för meddelanden från regeringen av allmänt politiskt intresse.

Detta var en marginell men allmängiltig kommentar. Tillbaka till ämnet Adolf Fredrik.

Det är mycket glädjande att Adolf Fredriks musikklasser får leva vidare i centrala Stockholm. Det finns nu utsikter att för framtiden rädda och utveckla en skola och en institution av oskattbart värde för nationens musikliv i allmänhet och den vokala utbildningen i synnerhet. En fråga som jag tror många ställer sig är: Varför var det möjligt nu i oktober som inte var möjligt i våras?

Jag frågade statsrådet i våras om regeringen kunde ingripa för att bevara Adolf Fredriks musikklasser i centrala Stockholm. Då var svaret att det var en kommunal angelägenhet och att regeringen inte kunde lägga sig i beslutet. Är svaret på min fråga nu att prestigeförlusten för det socialdemokratiska partiet höll på att bli för stor och att de 10 miljoner som nu Stockholm skall få i själva verket inte motiveras med att rädda Adolf Fredrik, utan är till för att rädda det socialdemokratiska partiets och några politikernas anseende? Denna misstanke ligger i varje fall mycket nära till hands.

Viktigast är emellertid vad som nu faktiskt händer med Adolf Fredrik. Eftersom Bengt Göransson har visat att han förstår Adolf Fredriks värde, medan den socialdemokratiska gruppledningen i Stockholm visat att den inte förstår, hoppas jag att regeringen noga följer vad som händer i fortsättningen. Regeringen bör inte släppa ifrån sig pengar utan att ställa krav. Den ekonomiska handräckningen till Stockholms kommun kan inte motiveras av kommunens allmänt pressade ekonomiska läge, för då skulle många kommuner kunna höra av sig med mycket starkare skäl. Motivet måste vara att det är av nationellt intresse att Adolf Fredrik bevaras. Då måste också regeringen se till att så sker.

Såvitt jag förstår ligger det inbakat i överenskommelsen att musikklasserna i Mariaskolan flyttas till Västertorp, liksom halva högstadiet, medan det fortfarande är en öppen fråga vart musikgymnasiet skall ta vägen. För mig förefaller detta vara en halv räddning av Adolf Fredrik. Jag hoppas att

*Om Adolf Fredriks
musikskola*

statsrådet nogha har övervägt om detta är en räddning av Adolf Fredriks musikklasser och – om så icke är fallet – att det nogha prövas innan pengarna betalas ut.

Anf. 84 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Också jag ber att få tacka för svaret.

Låt mig inledningsvis slå fast att det självfallet är bra att Adolf Fredrik skall finnas kvar och att det självfallet är angeläget att på alla sätt hjälpa till så att det blir så. Därmed hoppas jag att vi kan slippa föra en debatt om huruvida Adolf Fredrik är av vikt eller ej.

Däremot tycker jag inte att statsrådet har svarat på min fråga. Jag undrade nämligen om detta är uttryck för en rimlig prioritering av statens utgifter. Eftersom statsrådet, som jag uppfattar det, närmast har undvikit frågan men å andra sidan inte gett något besked åt det motsatta hållet mot vad jag har förmodat, får jag väl tolka svaret så att Bengt Göransson har gjort den bedömningen att det är rimligt att hjälpa en av Sveriges rikaste kommuner med 10 milj. kr. för att kommunen skall kunna behålla denna skola. I slutet av sitt svar säger statsrådet att det formellt gäller en skollokaliserings- och skolbyggnadsfråga.

Statsrådet har alltså gjort den bedömningen att detta är angelägnare än att försöka mildra effekterna av alla de sparåtgärder som regeringen samtidigt har presenterat. Det är tydligen rimligare att man ser till att en av Sveriges rikaste kommuner får den här hjälpen än att man med 10 milj. kr. ytterligare kan behålla fler vikarier i grundskolan, med 10 milj. kr. ytterligare kan se till att det finns en större förstärkningsresurs till grundskolan för de elever som är värst utsatta, eller med dessa pengar kan undvika en besparing på 10 milj. kr. inom den kommunala vuxenutbildningen och SYO där eller en besparing på 10 milj. kr. på folkhögskoleverksamheten.

Detta är alltså uttryck för en sådan prioritering – eftersom statsrådet inte har förnekat det får jag göra den tolkningen.

Då måste jag säga att det är allvarligt för svenskt skolväsende om Bengt Göransson – som är ansvarig både för kulturverksamheten och för grundskoleverksamheten – gör den typen av prioriteringar.

Som Bengt Göransson säger i slutet av sitt svar gäller det formellt en skollokaliserings- och skolbyggnadsfråga. Då är det faktiskt mycket viktigt att det beslut som regeringen fattar också formellt är riktigt och korrekt. Jag vill ifrågasätta om detta beslut är ett sådant korrekt beslut.

Jag har under tiden sedan frågan ställdes fått en lång rad propåer från olika håll i landet där det av olika skäl finns nedläggningshotade skolor. Jag fick precis före den här frågestunden en lapp på mitt bord där man t. ex. påminner om att Råns skola i Hamrånge i Gävle kommun och Västra skolan i Söderhamn är nedläggningshotade och att man skulle vara mycket tacksam för bidrag från Bengt Göransson – och detta med det snaraste.

Torsdagen den
10 november 1983

*Om Adolf Fredriks
musikskola*

Anf. 85 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig till Ingemar Eliasson först säga att jag beklagar att svaret inte kunde lämnas på utsatt dag eftersom jag vid den tidpunkt när vi kom överens om en flyttning av svaret hade en underhandshemställan att ta ställning till. Jag hade anledning att göra ganska ingående bedömningar av vilken kulturpolitisk vikt skolan och skollokaler kunde ha, för att vi skulle kunna ingripa. Det finns alltså inte någon ringaktning för frågaren i detta sammanhang – jag ber att få understryka det.

Det som i oktober blev möjligt som inte var möjligt i våras handlar naturligtvis om att vi i våras förde en diskussion om statens möjligheter att göra insatser för skollokaler, medan de redovisningar som lämnades under sommaren och förhösten från ett antal kulturinstitutioner i Stockholm om behovet för deras vidkommande av att Adolf Fredrik finns kvar, var så övertygande och starka att jag fann skäl att söka medverka till en lösning.

Larz Johansson frågade om detta är en rimlig prioritering, efter att plikt-skyldigast ha sagt att det naturligtvis var bra att skolan fick vara kvar. Det är en rimlig prioritering om man ser till möjligheterna att stödja en kulturlokal i Stockholm, en lokal som tillgodoser kulturella behov. Och det är egentligen inte konstigare att den lokalen får stöd än att man ute i landet – när en bygdegård bygger om och utvidgar sin samlingslokal för att också fungera som skolmatsal – använder samlingslokalsstöd som ställs till förfogande av bostadsstyrelsen. Ingen har mig veterligt stigit upp och sagt att bostadsstyrelsen därmed har beslutat att lämna bidrag till skollokaler. Det är fråga om ett dubbelutnyttjande, där kulturen får betala för sina nyttigheter samtidigt som samlingslokalstödet betalar för den primära nyttigheten.

Anf. 86 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Låt mig först bara påpeka att det var riksdagens ställning som centrum för den politiska debatten jag månade om – inte min egen roll i sammanhanget.

Frågan vad som händer med Adolf Fredrik är nu den viktiga, och den är inte utagerad förrän vi är säkra på att undervisningen där kan bedrivas på ett sådant sätt att den garanterar fortsatt hög kvalitet och god omfattning av den vokala utbildningen. Vi skall komma ihåg att vi här har ett kulturarv att förvalta i landet. Standarden på de svenska körerna är vid en internationell jämförelse mycket hög, och sambandet mellan detta och Adolf Fredriks musikklasser kan nog inte överdrivas. Därför skulle jag vilja veta om statsrådet nu har satt sig in i vad som faktiskt kommer att hända med Adolf Fredriks musikklasser i framtiden. Kan vi lita på att de 10 milj. kr. som skall tillskjutas av staten verkligen resulterar i att villkoren blir sådana att undervisningen kan bedrivas åtminstone på det sätt som hittills har skett?

Jag hoppas att statsrådet kan försäkra oss om att han också i fortsättningen tänker följa vad kommunledningen och skolstyrelsen i Stockholm avser att göra med pengarna. Det sätt man hittills har hanterat frågan på inger ju inte förtroende. Hade det gjorts det hade ju regeringen inte behövt ingripa. Nu har

regeringen tagit över frågan, och då är den också skyldig och ansvarig för vad som i fortsättningen händer.

Anf. 87 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Nej, det var inte pliktskyldigast som jag sade att det är bra att Adolf Fredrik får vara kvar, Bengt Göransson. Men jag tycker att det är en angelägenhet för Stockholms kommun att klara av. Jag accepterar inte den skrivning som statsrådet har i sitt svar, nämligen att kommunen enligt uppgift inte klarar skolan inom sina ekonomiska ramar. Jag tror nämligen att Stockholms kommun mycket väl klarar detta.

Nu blev det helt plötsligt lokalen som var det viktiga. Bengt Göransson jämställde den med vilken bygdegård som helst som man är beredd att ge stöd. Det var kanske litet världslost, men låt oss ändå gå över till denna litet mer byggnadskulturella aspekt.

Jag har här en bild på en skola. Den är så märklig att den har hamnat på vykort. Det är Sigrislunds skola i Årdala socken i Flens kommun mitt i Sörmland. Enligt uppgift lär den vara Sveriges äldsta i bruk varande skollokal. Det är en kulturhistoriskt mycket intressant byggnad. Den fungerar förutom som skola också som filialbibliotek för kommunbiblioteket. Den är samlingslokal för bygdens invånare. Där bedrivs en intensiv folkbildningsverksamhet med studiecirklar och allt vad därtill hör. Det är en i sanning kulturellt mycket viktig lokal för den bygden och den kommunen. Och jag försäkrar Bengt Göransson att den kommunen har mycket sämre ekonomiska förutsättningar än vad Stockholms kommun har.

Om nu Flens kommun till äventyrs skulle komma på tanken att vilja lägga ned den här skolan, är då Bengt Göransson – mot denna ekonomiska bakgrund och mot bakgrunden av denna beskrivning av skolans kulturella betydelse och lokalens betydelse som kulturcentrum – beredd att ge Flens kommun ett sådant bidrag som skulle behövas? Jag tror inte att det är fråga om 10 milj. kr. – det kanske räcker med 500 000 eller 1 milj. kr. vid det tillfället.

Jag tycker att de förklaringar vi har fått är dåliga. De är inte trovärdiga. Jag tycker att det är mycket rejälare att säga precis som det är. Här har man varit tvungen att rycka ut och kratsa kastanjerna ur elden åt John-Olle Persson och de övriga socialdemokraterna i Stockholms stadshus. Alla människor vet att det är på det sättet. Jag tycker att det skulle hedra Bengt Göransson om han också erkände att det är vad det handlar om.

Anf. 88 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Det stöd som regeringen har förklarat sig beredd att lämna till Adolf Fredriks skola har vi beslutat lämna därför att skolan bedömts tillföra kulturlivet så viktiga värden att det fanns anledning att medverka till dess fortbestånd.

Jag gjorde en jämförelse med att staten faktiskt lämnar bidrag till olika kulturändamål också i sådana sammanhang där stödet med viss hårdragning – som i det fall Larz Johansson har angett – skulle kunna hänföras till

skolstöd. Det finns ett stort antal fall i landet där just samlingslokalfunktionen i en skola åtnjuter ett statligt samlingslokalstöd. Det är en ganska vanlig företeelse, och tittar man på hur kommunerna har kunnat utnyttja denna typ av statlig insats skall man finna att den ingalunda är ovanlig.

Ingemar Eliasson ber mig garantera undervisningens kvalitet i fortsättningen. Det kan jag inte göra på den grundval som nu finns. Låt mig bara säga att regeringen har förklarat sig beredd att ställa medlen till förfogande under förutsättning att man kan åstadkomma en lösning som är kulturpolitiskt godtagbar. Jag hoppas att jag åtminstone på den punkten har kunnat lugna Ingemar Eliasson.

Anf. 89 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag ställde en mycket konkret fråga till Bengt Göransson. Jag upprepar frågan: Är statsrådet beredd – mot bakgrund av den beskrivning jag gjorde av en mycket intressant, kulturhistoriskt betydelsefull och ur kulturella och samlingslokalmässiga synpunkter angelägen skola – att ge kommunen i fråga ett stöd av, i proportionella termer uttryckt, motsvarande omfattning som Stockholms kommun fått?

Jag antar att Bengt Göransson kommer att svara att han inte har möjlighet att göra sådana utfästelser på så lösa grunder. Men måhända kan han ändå säga att han är beredd – efter vad som nu har hänt och mot den formella bakgrund som han själv har redovisat – att pröva en sådan förfrågan i positiv anda.

Anf. 90 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! I svaret finns inga uppgifter om vad som faktiskt kommer att hända med Adolf Fredriks musikklasser. Jag får därför utgå från vad som står att läsa i tidningarna på den punkten. Jag har refererat det i ett tidigare inlägg.

Nu säger statsrådet att staten är beredd att betala ut 10 miljoner om lösningen är kulturpolitiskt godtagbar. Då är min fråga: Är det kulturpolitiskt godtagbart, enligt statsrådets mening, om musikklasserna vid Mariaskolan flyttar till Västertorp, om halva högstadiet vid Adolf Fredriks musikskola flyttar till Västertorp och musikgymnasiets lokallösning ännu inte är avgjord utan hänger i luften?

Det här är naturligtvis kommunala frågor, men nu har regeringen tagit över ansvaret, och då är också statsrådet skyldig att bedöma den frågan. Enligt min mening är det inte en godtagbar kulturpolitisk lösning att stycka upp Adolf Fredriks musikklasser på det här viset.

Anf. 91 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag vill till Ingemar Eliasson ge det beskedet att regeringen självfallet inte går in och diskuterar de organisatoriska förhållandena i Adolf Fredrik. När jag talar om en kulturpolitiskt godtagbar lösning menar jag att regeringen är beredd att ställa pengar till förfogande, så att de kulturintressen som har anmälts, och som i det här sammanhanget har motiverat stödet,

Torsdagen den
10 november 1983

*Om undersök-
ningen om be-
varande av medel-
tida pergamentom-
slag till böcker*

kan anses tillgodosedda. Det är den bedömningen regeringen måste göra.

Larz Johansson ställde en fråga om skolan i Flens kommun. För det första är samlingslokalstödet inte en fråga för mig. För det andra har Larz Johansson alldeles rätt i sin förmodan att jag inte är beredd att uttala mig om stöd åt vare sig den ena eller andra lokalen eller företeelsen bara efter uppvisande av ett vykort från riksdagens talarstol.

Anf. 92 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Nu är det ju så att kulturintresset hänger samman med just hur lokalfrågan löses. Debatten har ju gällt just om musikklasserna kan fungera utanför innerstaden. Då måste statsrådet alltså bekymra sig för att musikklasserna verkligen får vara kvar här.

Betydelsefullt för kulturintresset måste också vara vilken omfattning musikklasserna får och om också ett musikgymnasium är integrerat med skolan. Riktigt så enkelt kommer regeringen därför inte ifrån den här saken. Jag vill därför upprepa min fråga: Är det så att statsrådet i fortsättningen kommer att se till att de 10 milj. kr. som regeringen är beredd att ställa till förfogande används på ett sådant sätt att man kan säga att undervisningen vid Adolf Fredriks musikklasser kan fortsätta i den omfattning som den hittills bedrivits i?

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1983/84:118 om undersökningen om bevarande av medeltida pergamentomslag till böcker

Anf. 93 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Tore Nilsson har frågat mig om jag avser att vidtaga åtgärder i syfte att underlätta det arbete som utförs inom undersökningen av medeltida pergamentomslag vid riksarkivet. Enligt Tore Nilsson föreligger nu problem i samband med flyttning till nya lokaler som skulle vara olämpliga för sitt syfte.

Enligt vad jag har inhämtat från riksarkivet kommer undersökningen av de medeltida pergamentomslagen att under november månad flytta från de hittillsvarande lokalerna på Arkivgatan 3 till riksarkivets mer moderna annexlokaler på Fyrverkarbacken 25 i omedelbar anslutning till riksarkivet. Riksarkivet har i dag som alla statliga myndigheter att noga överväga vilka rationaliseringsmöjligheter som kan finnas inom det egna verksamhetsområdet, och den nu aktuella flyttningen innebär minskade kostnader för uppvärmning och lokalvård.

Det viktigaste i detta sammanhang är dock att de nya lokalerna enligt riksarkivet mycket väl lämpar sig för den avsedda verksamheten och kommer att vara tillräckligt väl utrustade. Dessutom innebär den nya lokaliseringen att undersökningen får nära tillgång till de medeltida pergamentomslagen, som förvaras i riksarkivet, samt till den service som riksarkivet kan ge i andra avseenden.

Jag anser inte att det finns någon anledning för mig att vidta några åtgärder med anledning av den beslutade flyttningen. Den är en intern myndighetsfråga, och jag hyser fullt förtroende för riksarkivets sätt att lösa denna typ av frågor.

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

Om undersökningen om bevarande av medeltida pergamentomslag till böcker

Anf. 94 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Tack för svaret!

Det är mer än en forskare som när han beställt fram handlingar i riksarkivet häpen har sett på det omslag som handlingarna varit inbundna i. Något så vackert, så fint, så underligt eller kanske underbart! Fullt med texter, siffror och annat, i färger! Vad är det fråga om?

Det är fråga om ca 100 000 blad i våra arkiv, riksarkivet och i någon mån på annat håll. Det mesta är omslag kring skattelängder, i huvudsak från 1500-talet. Pergamentbladen är i vissa fall från 900-talets slut fram till tidigt 1500-tal. De är oerhört vackra och intressanta och innehåller okända texter eller texter man hört talas om och vill ta del av. Det är böcker av olika slag – de är sönderdelade och spridda på detta sätt. Mycket är helt unikt material, värdefullt för forskning och vetenskap. Finland har ca 30 000 blad; en del av det materialet är beroende av vårt material. Men i Finland är i dag allt löstaget, avskilt och tillgängligt. Detsamma gäller övriga Norden. Vi släpar efter i vårt land.

Och nu hotar det enligt uppgift att bli slut på arbetet. Jag förstår att statsrådet inte inhämtat synpunkter annat än från riksarkivet. Jag har talat med den person som ensam arbetar med den här undersökningen, och han anser att de nya lokalerna inte alls är tillfredsställande. Han tror att lokalerna kan vara farliga för materialet, och han hyser bestämda uppfattningar som jag vet att han också har försökt framföra till regeringen och statsråd i många år, men inte blivit hörd.

Det är intressant att notera att mer än 5 000 böcker är restaurerade tills nu, några av dem från 1000-talet. I princip består det färdigrestaurerade materialet av pergamenthandskrifter i litet format. Däremot är pergamentbladen till huvudsaklig del inte löstagna och inte ställda till forskningens förfogande, trots att de efterfrågas av forskare från hela världen. När jag i dag ringde handläggaren fick jag veta att det så sent som i förra veckan kommit en förfrågan från Tasmanien om ett papper som hade att göra med den helige Edmund, och det var naturligtvis en ovanlig förfrågan.

Vårt material är givetvis angeläget för Europa och Norden. Det finns inget liknande material i världen, och vårt är det största i norra Europa.

Det har sagts att det går trögt att få fram blad från volymerna. Jag tycker därför att statsrådet Göransson skall tala med handläggaren, som själv är tveksam till om han skall fortsätta sitt arbete. Han tror nämligen att lokalerna där materialet förvaras är olämpliga och farliga för materialet. Bl. a. är ljus- och temperaturförhållandena inte bra. Jag vädjar alltså till statsrådet att göra något åt saken. Det handlar ju om stora värden.

Torsdagen den
10 november 1983

*Om utnämningen
av rektorer vid uni-
versitet och hög-
skolor*

Anf. 95 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig försäkra Tore Nilsson om att den här frågan är väl känd av regeringen. Vi följer arbetet och känner till dess betydelse. Jag skall gärna i annat sammanhang föra en närmare diskussion om möjligheterna att underlätta det.

Anf. 96 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Kulturutskottet har vid ett tillfälle besökt platsen för denna undersökning. Därefter har jag haft en viss kontakt med handläggaren, eftersom jag själv ägnar mig åt viss forskning på området. Jag har framför mig ett utlåtande av vederbörande handläggare, i vilket han pekar på det oerhörda värde som materialet representerar. Det kan i pengar räknat värderas till miljardbelopp, säger han. Han säger vidare att det därför torde vara rimligt att dessa oersättliga blad på det mest effektiva sätt blir tillvaratagna och vårdade.

Jag är faktiskt rädd för att detta inte kommer att ske. Om han upphör med sitt arbete lär det inte vara lätt att finna någon annan som kan garantera att så sker. Dessutom borde arbetet framskrida mycket snabbare.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1983/84:111 om utnämningen av rektorer vid universitet och högskolor

Anf. 97 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Birger Hagård har frågat mig vilka regeringens kriterier är vid utnämningar av rektorer vid universitet och högskolor.

Behörig som rektor är enligt högskoleförordningen den som är behörig att inicha lärartjänst vid en högskoleenhet och som har sådana vetenskapliga, pedagogiska och andra kvalifikationer som behövs.

I proposition 1976/77:59 om utbildning och forskning inom högskolan m. m. anförde min företrädare att denna utformning av behörigheten innebär att hänsyn skall tas till de kvalifikationer som fordras för verksamheten som rektor vid varje särskild högskoleenhet.

Dessa är också de kriterier regeringen följer då den tar ställning till förslag till rektor.

Anf. 98 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Låt mig först få tacka utbildningsministern för svaret. Jag måste medge att orsaken till att frågan ställdes var att jag blev något konfunderad då jag såg hur utnämningarna av rektorerna vid våra universitet och högskolor hade gått till i år.

Jag konstaterade att i elva fall var det fråga om rena omförordnanden, och om dem var inte mycket att säga. Det var tydligen förträffliga personer som på nytt fick förtroendet.

I fem fall var det fråga om nya förordnanden, och i tre av de fallen var heller inte mycket att säga. Styrelsen hade varit enig om förslaget, och någon valförsamling var över huvud taget inte inblandad. I två fall var det dock litet annorlunda, och det gällde Linköping och Halmstad.

I Linköping föreslog en valförsamling med stor majoritet en kandidat. Styrelsen hade majoritet för en annan kandidat, och regeringen följde styrelsen.

Även i Halmstad uttalade sig valförsamlingen för en kandidat och styrelsen för en annan, men i det fallet följde regeringen valförsamlingens förslag. Vad som var största sanning i Linköping var högsta lögn i Halmstad, kunde man tycka.

Det var mot den bakgrunden som jag ställde frågan, och jag kan då konstatera att utbildningsministern åberopar en formulering som gör det möjligt för regeringen att rätt godtyckligt fatta vilket beslut den vill i de enskilda fallen. Man kan hänvisa till speciella kvalifikationer vid de olika högskoleenheterna som kan vara nödvändiga att uppfylla.

Det hör också till saken att i Linköpingsfallet utsågs den person till rektor som ansågs ha den högsta vetenskapliga meriteringen. I Halmstad gick regeringen motsatt väg – där var det alltså inte den som hade den högsta vetenskapliga meriteringen som utsågs.

I sammanhanget kan också frågan ställas vilken roll man egentligen vill tillmäta valförsamlingarna. Det tycks ibland vara så att ju mer demokrati, ju fler gånger valförsamlingarna är inblandade, desto större bekymmer för regeringen.

Anf. 99 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Situationen är den att regeringen i varje enskilt fall får lov att väga samman de kriterier som man skall gå efter. Vid högskolor och universitet som har forskning måste naturligen en vetenskaplig meritering väga tyngre än vid högskolor som inte har så mycket forskning eller kanske ingen forskning alls.

Det är en av förklaringarna till de skilda ställningstagandena, men man får också göra en total bedömning. Vi kan se hur ställningstagandena har varit lokalt, men regeringen kan inte befria sig från att själv ta ställning i frågan. Vid ett tillfälle har vi då gått emot en högskolestyrelse, men i alla andra fall har vi gått styrelsen till mötes.

Anf. 100 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag är fullt införstådd med att det naturligtvis måste finnas en viss handlingsfrihet för regeringen, men det var ändå så pass olikartade resultat man kom till i de enda fall där man dessutom hade haft en valförsamling inblandad. Det gör att det kanske finns anledning att ställa frågan: Vilken roll skall egentligen valförsamlingarna tilldelas?

Det har ju faktiskt blivit mindre och mindre möjlighet till inflytande för dem som är verksamma vid våra universitet och högskolor när det gäller att

*Om utnämningen
av rektorer vid uni-
versitet och hög-
skolor*

*Om statsbidraget
till barnomsorg och
kommunal hem-
hjälp*

utse rektorer. Är det kanske lika bra att fortsättningsvis koppla bort valförsamlingarna helt och bara låta styrelserna ge sitt förord?

Anf. 101 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Huruvida man skall använda sig av valförsamling eller ej är något som ankommer på högskolestyrelsen att besluta. Valförsamlingen innebär ju att styrelsen kan få råd från en något större krets än den styrelsen själv utgör. Valförsamlingens ställningstagande är då någonting som styrelsen tar in i sin sammanvägning när den bedömer vem som är lämplig att bli rektor.

Naturligtvis ser också regeringen till vad valförsamlingen har sagt, men det är ju högskolestyrelsen som skall lägga fram förslag för regeringen om den rektor styrelsen vill ha.

Anf. 102 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det är alltså inte på det viset att regeringen anser det särskilt angeläget att man har valförsamlingar med i bilden, utan det är då helt och hållet den lokala resandens ensak.

Anf. 103 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Det är rätt tolkat att högskolestyrelsen själv skall avgöra det. Sedan behöver inte regeringen ha någon åsikt mera om valförsamlingen.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1983/84:119 om statsbidraget till barnomsorg och kommunal hemhjälp

Anf. 104 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ingegerd Troedsson har, mot bakgrund av regeringens förslag i proposition 1983/84:9 om nya regler för statsbidrag för barnomsorg och social hemhjälp, frågat mig,

1. om den föreslagna utjämningsregeln innebär att föreslagna bidragssystem skall jämföras med de löne- och kostnadsuppräknade statsbidrag som eljest skulle ha gällt för år 1984 samt för det ökade antal barnomsorgsplatser och hemhjälpstimmar som kommer att finnas resp. ges nästa år, eller

2. om propositionen innebär vissa besparingar genom att statsbidragen totalt endast räknas upp med 4 % samt på oförändrat underlag.

Statens totala bidrag år 1984 till barnomsorg och social hemhjälp har beräknats utifrån utbetalda statsbidrag för 1982 års verksamhet plus kostnadsutveckling och i förekommande fall volymutveckling år 1983. Bidraget har därefter räknats upp med 4 % för år 1984 i enlighet med regeringens strävan att begränsa inflationen.

Utjämningsregeln innebär att de utgående statsbidragen enligt de föreslagna reglerna skall jämföras med de statsbidrag som skulle ha utgått om de nu

gällande bidragsreglerna fortsatt att gälla för år 1984. Svaret är således ja på Ingegerd Troedssons delfråga nr 1, och därmed är också delfråga nr 2 besvarad.

Nr 21

Torsdagen den
10 november 1983

*Om statsbidraget
till barnomsorg och
kommunal hem-
hjälp*

Anf. 105 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Ett av socialdemokraternas heliga vallöften var att återställa värdet av statsbidraget till barnomsorgen. Det genomfördes också för 1983. Men i ett pressmeddelande den 30 augusti i år fick kommunerna veta att statsbidraget till barnomsorg och social hemhjälp skulle avindexeras från 1984, eller öka med sammanlagt 305 miljoner eller 4 %. Detta måste ju innebära en urholkning av statsbidraget, om kostnaderna skulle öka med mer än 4 %.

När propositionen så småningom kom fanns inga som helst kostnadsberäkningar eller redogörelser för principen bakom avindexeringen, bara en hänvisning till kommande budgetproposition.

Den utjämningsregel som föreslogs i propositionen för 1984 var inte heller helt lätt att uttolka, men jag har nu fått svar på min fråga, nämligen att utjämningsregeln innebär att de föreslagna statsbidragen skall jämföras med de löne- och kostnadsuppräknade statsbidrag som annars skulle ha gällt för 1984, och med hänsyn till det ökade antal barnomsorgs- och hemhjälpstimmar som då kommer att finnas.

Detta innebär, herr talman, att kommunerna övergångsvis genom spärregeln kommer att få i stort sett oförändrat statsbidrag för 1984, medan urholkningen tydligen kommer att slå igenom fullt först fr. o. m. 1985.

Detta innebär, såvitt jag förstår, att statsbidragen för 1985 kommer att baseras på en ökning med 4 % för 1984, oavsett om kostnadsökningen under 1984 för barnomsorg och social hemhjälp kanske blir dubbelt så stor eller 8 %. Det innebär vidare att uppräknningen för 1985 blir ytterligare 3 %, även om kostnadsökningen för det året kanske blir 6 %.

Under dessa förutsättningar skulle det innebära en urholkning redan 1985 på ca 7 %. Det innebär att större delen av den ökning som socialdemokraterna genomdrev efter valet skulle då tas tillbaka redan första året.

Också på detta område tvingas alltså regeringen ta skeden i vacker hand och genomföra väsentliga besparingar i strid med de utfästelser som gjordes före valet.

Jag hälsar denna tillnyktring med tillfredsställelse. Det skulle dock ha varit ännu bättre om allt hade gjorts rakt och öppet också i propositionen.

Att vi sedan har en helt annan uppfattning om *hur* statsbidragen bör utformas finns det inte anledning att gå in på vid detta tillfälle.

Jag tackar än en gång för svaret.

Anf. 106 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ingegerd Troedsson är litet för snabb i vändningarna. Jag tycker att jag har givit raka och klara svar på de två frågor som Ingegerd Troedsson har ställt: ja på den första och nej på den andra. Det är litet för tidigt att spekulera om vad som sker 1985.

Torsdagen den
10 november 1983

Om rätten till ersättning från försäkringskassa i visst fall

Anf. 107 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Då skulle jag vara mycket tacksam om jag av socialministern kunde få reda på vad den avindexering som aviserats i pressmeddelandet och som också omnämns i den s. k. minimipropositionen kommer att innebära. Jag tror att det är ganska väsentligt för kommunerna att så snart som möjligt få klart besked om detta. Det är också väsentligt för oss i riksdagen att få veta vilka planer regeringen har.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1983/84:130 om rätten till ersättning från försäkringskassa i visst fall

Anf. 108 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Wiggo Komstedt har frågat mig om jag vill redogöra för de regler som gör det möjligt för en utlänning som utvisats från Sverige på grund av brottslighet att fortsättningsvis i utlandet uppbära ersättning från försäkringskassan i Sverige.

För att ha rätt till olika slags kontantförmåner från svensk försäkringskassa, t. ex. sjukpenning och föräldrapenning, måste man vara bosatt här i landet och inskriven i försäkringskassan. Krav på bosättning i Sverige gäller också för att få t. ex. barnbidrag, bidragsförskott och delpension.

En person som blivit utvisad från Sverige räknas inte längre som bosatt här och har således inte längre rätt till nyssnämnda kontantförmåner.

Reglerna på pensionsområdet är emellertid något annorlunda.

En utländsk medborgare som förvärvsarbetar i Sverige under en följd av år får därmed rätt till en viss ATP. Denna rätt behåller han även om han bosätter sig utomlands, oberoende av nationalitet och bosättningsland och oberoende av orsaken till utflyttningen från Sverige.

En utländsk medborgare som har tjänat in en ATP-rätt kan i vissa fall även ha rätt till folkpension också när han har bosatt sig utomlands. Detta gäller de länder med vilka Sverige har ingått särskilda ömsesidiga avtal om social trygghet. Folkpensionens storlek är då beroende av det antal år under vilka man haft pensionsgrundande inkomst för ATP.

Denna rätt för en utlänning att få pension även om han bosätter sig utomlands gäller såväl ålders- och familjepension som förtidspension. När det gäller förtidspensionärer görs regelbundna kontroller av rätten till pension. För en person som uppbär tidsbegränsad pension, s. k. sjukbidrag, krävs för fortsatt pension efter utgången av denna tid ett helt nytt ansökningsförfarande där rätten till pension prövas från grunden.

För de nordiska länderna gäller särskilda regler om folkpension.

Utöver pension kan också ersättning på grund av arbetsskada behållas av en person som bosätter sig utomlands.

Anf. 109 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

”Sverige är fantastiskt”, står det på turistbroschyrerna. Det finns uppenbarligen en del personer som har alldeles särskild anledning att utropa att Sverige är fantastiskt. Till den kategorin hör den person som får utgöra exemplet på hur vårt sociala välfärdssystem fungerar i visst avseende, vilket min fråga gäller.

Sedan jag den 28 oktober väckte frågan har detta fall varit föremål för belysning i massmedia och även resulterat i en JO-anmälan. Av de förfrågningar som vissa tidningar har gjort till försäkringskassan framgår att ärendet är helt korrekt handlagt av tjänstemännen där.

Det är klart att Sverige är fantastiskt – för den person som döms till fängelse och utvisning från Sverige på grund av grov brottslighet och sedan kan sitta i åratal i sitt hemland och uppbära ersättning från försäkringskassan i Sverige.

Det är svårt att tala om laglydnad och vädja om återhållsamhet av svenska jobbbara när deras skattepengar satsas på det här otroliga sättet. Jag kan inte i min vildaste fantasi tro att det någonsin har varit någon beslutsfattarens avsikt att vårt sociala skyddsnät skulle användas på detta sätt. Man kan verkligen fråga sig: Överensstämmer detta med lagstiftningens intentioner?

Man frågar sig också med stor oro: Hur många gånger per år har vi sådana här otroliga fall?

I sitt svar säger socialministern att rätten till tidsbegränsad pension, vilket det uppenbarligen gäller i det här fallet, skall prövas med ett nytt ansökningsförfarande. Mina frågor till socialministern blir: Hur länge dröjer det, innan fallet skall omprövas? På vilket sätt sker prövningen – sker den här eller i det land där en person vistas på grund av att han är utvisad och icke får återvända till vårt land? Tycker socialministern att det här systemet är rätt och riktigt? Om så inte är fallet, avser socialministern att föreslå riksdagen några förändringar på detta område?

Anf. 110 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ja, Sverige är ett fantastiskt land, herr Komstedt, bl. a. därför att Sverige är ett rättssamhälle. Och i ett rättssamhälle gäller vissa grundläggande principer. En sådan princip är att om någon har begått ett brott skall påföljden bestämmas enligt straffrättsliga regelsystem, och det har skett i det här fallet. Däremot är det en annan grundläggande princip i ett rättssamhälle att man inte ovanpå detta straff får lägga att man tar ifrån vederbörande sociala förmåner.

Det har förekommit ett visst fall i pressen, och jag förstår att det var detta som herr Komstedt hänvisade till. Det gällde en grekisk medborgare. Med Grekland har Sverige en konvention på socialförsäkringsområdet. Den säger att om en grekisk medborgare har skaffat sig denna pensionsrätt i Sverige, gäller den också i tredje land, dvs. inte bara i Sverige och Grekland utan också i ett annat land. Med andra ord: Försäkringskassan är i det här fallet bunden såväl av lagen som av ett internationellt avtal.

Torsdagen den
10 november 1983

Om rätten till ersättning från försäkringskassa i visst fall

På herr Komstedts konkreta frågor vill jag svara att sådana här sjukbidrag i regel omprövas efter två år. Omprövningen sker naturligtvis efter det att man har inhämtat kunskaper om hur det konkreta fallet ligger till.

Är det rätt och riktigt? Ja, vi borde vara överens om att lag och avtal skall gälla. Detta är alltså en personligen intjänad rätt. Jag har svårt att tro att herr Komstedt menar att en svensk pensionär som begår brott förutom att dömas till straff också skall förlora sin pensionsrätt. Och har inte herr Komstedt den uppfattningen, har jag svårt att tro att han är beredd att behandla invandrare till Sverige som har fått denna rätt så att de skall förlora den då de begår brottslig handling.

Detta är väldigt viktiga rättsprinciper i en rättsstat, och dem tänker jag göra allt för att slå vakt om.

Det är en annan sak att om brottet har lett till skadeståndskrav kan kronofogdemyndigheten använda vanliga införselregler också då det gäller pensionsrätt.

Anf. 111 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Det är tydligen inte bara Sverige som är fantastiskt, utan vi har en fantastisk regering med en helt fantastisk socialminister.

Det är klart att allt beror på från vilken utgångspunkt man ser det, men jag tror faktiskt att socialministern får litet svårt – även i de egna djupa leden – att här tala om rättssamhället. Det är en felaktig vokabulär att tala om rättssamhället när en person som på grund av grov brottslighet har blivit utvisad från vårt land ändå kan uppbära över 3 000 kr. i månaden efter skatt. Socialministern har nu gett mig beskedet att man kan få denna ersättning i högst två år. Jag fick dock inte svar på frågan hur omprövningen sedan sker, om ersättning kan utgå ytterligare två år om man får ett läkarintyg i det land där man befinner sig.

Jag tycker inte att jämförelsen med den svenska pensionären är riktig. Det är faktiskt en avsevärd skillnad mellan en svensk pensionär som blir dömd för exempelvis varuhussnatteri och en person som på grund av koppleri och annan brottslighet som bedöms som grov får avtjäna ett längre fängelsestraff. Så som socialministern här gör jämförelsen är det en förolämpning mot den svenska pensionären.

Jag skulle vilja fråga: Vad säger egentligen de människor med socialdemokratisk förankring – socialministerns väljare – som i dag är arbetslösa eller har beredskapsarbete? Vad tror socialministern att de tycker om det faktum att en person som har blivit dömd för ett brott som är så grovt att vederbörande blir utvisad från vårt land ändå kan uppbära över 3 000 kr. efter skatt i månaden? Man skall nog vara litet försiktig med att åberopa rättssäkerhet osv. Jag tycker att detta ärende är av så allvarlig karaktär att det hade varit hedrande för socialministern om han hade sagt att regeringen var beredd att titta på det.

Anf. 112 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! I en rättsstat skall lag och avtal följas. Det är det primära.

Det intressanta i herr Komstedts inställning till rättsstaten Sverige är att en svensk pensionär som begår ett brott och som straffas för det skall få behålla sin pension, medan en utländsk medborgare, en invandrare, som har intjänat samma pensionsrätt och begår samma brott ovanpå straffet också skall bli av med sin intjänade pensionsrätt.

Jag har svårt att tro att en så extrem uppfattning, en så invandrarfientlig uppfattning, kan komma till uttryck här utan att den är förankrad i moderata samlingspartiet. Då finns det ett utomordentligt intressant och viktigt upplysningsarbete att bedriva bland de svenska invandrarna.

Anf. 113 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Lagen skall gälla, säger socialministern. Det är bara fråga om vilken lagstiftning man skall ha.

Jag har inte sagt att pensionären skulle behandlas annorlunda. Däremot sade jag att det i den jämförelse som socialministern i detta sammanhang gjorde var en viss skillnad när det gällde brotten och brottens art.

Det var att ta i när socialministern började tala om moderata samlingspartiets invandrarfientlighet osv. Jag har inte talat om detta ett enda dugg. Det var socialministerns helt fria tolkning. Min fråga har inte ett dugg med invandrarfientlighet att göra.

Vi har ett system som ger de möjligheter som jag har åberopat. Jag och många hundratusentals svenskar med mig, även partivänner till socialministern, tycker inte att detta system är riktigt. Det är därför som jag diskuterar det med socialministern. Det har inte ett dugg med moderata samlingspartiets totala syn på invandrarfrågorna att göra, men detta är socialministerns vanliga sätt att debattera på.

Anf. 114 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ja, det är riktigt, jag är mycket saklig i debatterna.

Nu får herr Komstedt bestämma sig. Om en svensk pensionär begår ett brott och en invandrare som har fått pensionsrätt begår samma brott, skall de dömas lika eller skall de dömas olika? Ena gången säger herr Komstedt att de skall dömas olika, andra gången lika. Herr Komstedt får bestämma sig.

Anf. 115 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag tycker faktiskt att socialministern först skall bestämma sig. Han skall deklarerat här till kammarens protokoll, om han tycker att det är riktigt att den som är dömd i Sverige för grova brott och är utvisad från landet skall ha fortsatt rätt att få pengar varje månad i den storleksordning som många svenskar inte kan få i dag. Det är det som vi skall ha besked om. Det är socialministern som skall bestämma sig.

Anf. 116 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag har givit ett alldeles klart besked, som jag tror att alla andra fattar innebörden av. Det är att den som begår ett brott i detta land,

Torsdagen den
10 november 1983

*Meddelande om in-
terpellationer*

oavsett om det är en svensk eller en invandrare, skall dömas efter det straffrättsliga systemet. Ovanpå det straffet skall man inte lägga ett berövande av en förmån som vederbörande har tjänat in. Då dubblar man nämligen straffet, och det är mot de grundläggande principerna i ett rättsamhälle.

Anf. 117 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! En sak är klar efter denna debatt, nämligen att om man kan försvara ett system som det jag har åberopat är det svårt att tala om ekonomisk kris i Sverige.

Anf. 118 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag tycker det är en våldsam överdrift i den här debatten. Herr Komstedt gör gällande, på fullt allvar – och jag har svårt att tro att man kan driva en sådan extrem uppfattning utan att ha sitt parti bakom sig – att den som har invandrat hit skall få dubbelt straff mot den svenska pensionär som begår precis samma brott. Det är en invandrarfientlig hållning.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1983/84:52 Vissa högskoleorganisatoriska frågor

1983/84:66 Vissa frågor inom den allmänna försäkringen

1983/84:68 Vissa avdrag för kostnader för intäkternas förvärvande, m. m.

1983/84:69 Basenheten för åren 1984 och 1985

1983/84:70 Ökning av aktiekapitalet i Post- och Kreditbanken, PK-banken

29 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1983/84:56 av *Elving Andersson* och *Kjell Mattsson*

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1983/84:40)

1983/84:57 av *Rune Torwald* och *Lennart Brunander*

Ändring i lotterilagen (1982:1011) (prop. 1983/84:45)

30 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 9 november

1983/84:44 av *Sonja Rembo* (m) till finansministern om rutinerna vid tullkontroll av importgods:

Tullverket avser att fr. o. m. årsskiftet införa nya tullbestämmelser, innebärande att samlastningsgods i container och trailer etc. inte får skeppas in till

Torsdagen den
10 november 1983

*Meddelande om in-
terpellationer*

landet direkt utan först måste redovisas på tullupplag innan godset kan ställas till importörens disposition.

Under senare år har utvecklingen inom transportområdet gått mot en kraftigt ökad rationalisering. Som ett led i denna rationalisering har samlastningsgods i container ökat betydligt.

De nya reglerna kommer att påverka importströmmarna till Sverige och förlänga transporttiderna, vilket innebär långa väntetider för lastbilar och andra fraktbärare, ineffektivt utnyttjande av transportmedel och långsammare genomströmningshastighet för godset. Detta leder till ökade kostnader, som i sista hand drabbar konsumenten.

Vilka åtgärder avser finansministern vidta för att inom tullverkets arbetsområde främja den pågående utvecklingen mot rationellare godshantering i de svenska hamnarna?

den 10 november

1983/84:45 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till arbetsmarknadsministern om strukturomvandlingen inom svensk industri, m. m.:

Göteborgsregionens arbetsmarknads- och sysselsättningssituation försämras mer och mer. Arbetslöshetsnivån är f. n. mycket hög jämfört med tidigare år.

Antalet kvarstående arbetslösa har säsongmässigt ökat mycket kraftigt under sommaren och uppgick vid augusti månads slut till 18 395, vilket är en ny negativ rekordnotering. Ungdomarna står för huvuddelen av ökningen i arbetslösheten sedan föregående prognostillfälle.

I september 1983 uppgick antalet arbetslösa till 17 990, vilket är en ökning från september 1982 med drygt 1 000 personer.

Vid augusti månads slut omfattades drygt 11 000 personer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder, vilket är 1 100 fler än i augusti 1982.

Sammantaget var alltså 29 500 personer, motsvarande 7,9 % av länets arbetskraft, antingen öppet arbetslösa eller sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder jämfört med 26 800 personer eller 7,2 % ett år tidigare.

Samtidigt fortsätter strukturomvandlingen. De av länets företag som har en hög teknologinivå, stark produktutveckling och marknadsföring, kommer att befästa sin ställning, medan flera av de mindre och mer arbetskraftsintensiva företagen på sikt slås ut.

Eftersom ca hälften av länets industriproduktion exporteras till utlandet, är utvecklingen inom världsekonomin av direkt och stor betydelse. Mätt i effektivitetstermer, t. ex. produktivitet, hävdar sig länets industri väl och ligger över såväl riksgenomsnittet som övriga storstadsläns. Men trots den starka ekonomiska ställning som länets industri har blir det inte någon ökning av sysselsättningen. Många företag har i dag överkapacitet. De kan således öka produktionen inom ramen för nuvarande sysselsättning.

Dessutom förväntas att den fortsatta åtstramningspolitiken kommer att ha mycket negativa konsekvenser när det gäller sysselsättningen, framför allt

Torsdagen den
10 november 1983

Meddelande om interpellationer

inom den offentliga och kommunala sektorn.

Mot denna bakgrund vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

1. Hur tänker arbetsmarknadsministern ingripa för att eliminera de negativa konsekvenser som strukturomvandlingen inom svensk industri förorsakar?

2. Vilka långsiktiga åtgärder avser regeringen att vidta för att förbättra arbetsmarknadsläget i Göteborgs och Bohus län?

1983/84:46 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om normerna för socialbidrag:

Omkring 80 % av landets kommuner har socialbidragsnormer som innebär att bidragen ligger under existensminimum. Dessutom varierar normerna kraftigt mellan olika kommuner. Genomsnittet för landet är socialbidrag på ca 1 450–1 500 kr. per månad för en ensamstående, vilket är 90 % av basbeloppet (f. n. 19 400 kr.). Existensminimum ligger enligt skattemyndigheterna på 93 % av basbeloppet, dvs. 1 519 kr. för ensamstående och 164 % för makar, dvs. 2 651 kr.

Kommunerna har själva rätt att bestämma hur stora bidragen genom socialhjälpen skall vara och vilka regler som skall gälla, precis som kommunerna också bestämmer hur höga skatterna, barnomsorgsavgifterna och andra kommunala taxor skall vara. Denna självbestämmanderätt gör att avgifter, taxor och bidrag varierar kraftigt mellan olika kommuner.

Bland Stockholms läns 25 kommuner är det bara i Stockholm och Solna som socialbidragen ligger i nivå med existensminimumgränsen. Botkyrka, Sigtuna och Södertälje ligger lägst. Samtidigt har Botkyrka de flesta bidragstagarna i förhållande till befolkningen. År 1982 fick 12 % socialbidrag där. Den rika kommunen Danderyd har den lägsta andelen socialbidragstagare, nämligen 2 %. Av alla landets kommuner har Haparanda den absolut lägsta bidragsnormen. En ensamstående får där 1 038 kr. i månaden. I Marks kommun är normen också mycket låg, 1 093 kr. i månaden. Den högsta socialbidragsnormen har Bollnäs och Ovanåker, där en ensamstående får 2 263 kr. i månaden. Trots att Stockholm har en relativt hög bidragsnorm diskuteras en höjning av bidraget, eftersom det visat sig att människorna inte klarar sig på de belopp som nu gäller.

Socialstyrelsen, som har samlat in uppgifter om alla kommuners socialbidragsnormer, säger i sin rapport att det vore önskvärt med ett mer enhetligt system över hela landet. De nuvarande stora skillnaderna är betänkliga, anser socialstyrelsen, eftersom det bortsett från boendekostnaderna är ungefär lika dyrt att leva var man än bor i landet. Detta visas bl. a. i en undersökning av statens pris- och kartellnämnd.

Det är mycket otillfredsställande att socialbidragen är olika stora i skilda kommuner. Man borde garanteras samma grundtrygghet vare sig man bor i Haparanda, Botkyrka eller Stockholm. Alla människor bör ha rätt till ett likvärdigt ekonomiskt grundskydd, och det skall gälla vid olika former av inkomstbortfall som inte täcks av socialförsäkringssystemet.

*Meddelande om
frågor*

Socialutredningen föreslog en socialförsäkringsreform för att bygga ut grundtryggheten i olika behovssituationer. Utredningen kallade den nya försäkringsförmånen för socialförsäkringstillägg, SOFT.

Det är uppenbart att någonting nu måste göras för att utjämna och helst helt få bort de skillnader i socialbidragsnormer som finns i olika kommuner.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga socialministern:

1. Vilka initiativ tänker socialministern ta för att avskaffa de skillnader som nu finns när det gäller socialbidragens storlek i skilda kommuner?
2. Vilka åtgärder tänker socialministern vidta för att garantera alla människor likvärdig ekonomisk grundtrygghet?

31 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 10 november

1983/84:144 av *Rune Torwald* (c) till arbetsmarknadsministern om viss undersökning rörande arbetslösa ungdomar:

Enligt uppgifter bl. a. i Göteborgs-Posten skulle en utredning som avd. 41 inom Metall gjort ha visat att drygt 70 % av de arbetslösa i åldersgruppen upp t. o. m. 25 år och anslutna till Metalls arbetslöshetskassa sagt upp sin anställning på egen begäran. Detta är givetvis chockerande i en tid med brist på arbetstillfällen för ungdomar.

Under hänvisning till ovanstående ber jag att få ställa följande frågor:

1. Avser arbetsmarknadsministern att ta initiativ till liknande undersökningar på andra orter och inom andra förbund?
2. Om man skulle notera liknande situationer, som den ovan angivna inom Metall i Göteborg, vilka åtgärder avser regeringen då att vidta?

1983/84:145 av *Knut Wachtmeister* (m) till justitieministern om ändrad valkretsindelning i Malmöhus län:

I ett frågesvar för ett år sedan lovade justitieminister Ove Rainer överväga att, därest politisk enighet kunde uppnås, föreslå ändrad valkretsindelning i Malmöhus län enligt Ds Ju 1980:3.

Avser justitieministern framlägga ett sådant förslag i så god tid att ny valkretsindelning kan tillämpas vid 1985 års riksdagsval?

1983/84:146 av *Lars Tobisson* (m) till utrikesministern om viss av utrikesdepartementet anordnad informationsträff för utländska journalister:

Avser utrikesministern att vidta åtgärder för att motverka de skador på Sveriges anseende utomlands som utrikesdepartementet vållat med sin informationsträff för utländska journalister den 8 november?

1983/84:147 av förste vice talman *Ingegerd Troedsson* (m) till finansministern om betalningen av uppskjuten realisationsvinstskatt:

Enligt lagen om uppskov med beskattning av realisationsvinst kan den som säljer en fastighet under vissa förutsättningar få uppskov med beskattningen av realisationsvinsten om han köper en ersättningsfastighet. Uppskovsbeloppet blir då beskattat först när ersättningsfastigheten avyttras.

En person som fått uppskov med beskattningen av realisationsvinsten önskar betala den upplupna realisationsvinstskatten i förväg, trots att ersättningsfastigheten ännu inte sålts, men har upplysts om att detta inte är möjligt med gällande lagstiftning.

Avser finansministern vidta några åtgärder för att möjliggöra för den som så önskar att betala den upplupna realisationsvinstskatten i förväg?

1983/84:148 av *Elving Andersson* (c) till bostadsministern om den kommunala vetorätten:

Enligt uppgifter i massmedia planerar regeringen att införa begränsningar i den s. k. kommunala vetorätten. Bostadsministern har i en artikel i Svenska Dagbladet den 23 september 1983 nämnt lager för slutförvaring av utbränt kärnbränsle som ett exempel på anläggning som det bör finnas möjlighet att tvinga en kommun att ta emot.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till bostadsministern:

Anser bostadsministern att det är rätt att inskränka det lokala inflytandet över den egna miljön?

1983/84:149 av *Gunnar Hökmark* (m) till justitieministern om åtgärder mot viss utredningsverksamhet rörande obetalda skatteskulder m. m.:

Enligt uppgifter i pressen skall LO-distriktet i Stockholm ha organiserat egen verksamhet för att få tag på personer med obetalda skatteskulder och ofullgjorda löneåtaganden. Denna verksamhet synes ha vissa likheter med myndighetsutövning och polisiär verksamhet.

Avser justitieministern vidta någon åtgärd mot denna typ av "medborgargarde"?

32 § Kammaren åtskildes kl. 15.57.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert